

rijksuniversiteit
 groningen

• Politieacademie
 Police academy of the Netherlands

Sociaal-identiteitsmodel als ‘wapen’ tegen Openbare-ordeconflicten

“Kwalitatief onderzoek naar ‘Project X’ Haren aan de hand van het
 Elaborated Social Identity Model”

Willem Alberts s2070758
 Augustus 2014
 Rijksuniversiteit Groningen
 Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen
 Opleiding Sociologie
 Begeleiders: Prof. Dr. R. (René) Veenstra & Dr. O.M.J. (Otto) Adang
 Referent: Dr. J.M.E. (Mark) Huisman

Samenvatting

Openbare-ordeconflicten zijn iets van alle tijden en lijken soms vanuit het niets te kunnen ontstaan (Engbertsen, 2009). In deze scriptie is onderzoek gedaan naar ‘Project X’ Haren, waarbij specifieke aandacht uitgaat naar het Elaborated Social Identity Model (ESIM). Dit model gaat in op het ontstaan en verloop van (dreigende) ordeconflicten. Dit model is onderzocht aan de hand van de casus ‘Project X’ Haren. Op vrijdag 21 september 2012 vonden in de Groningse gemeente Haren ongeregelde plaatsen plaats naar aanleiding van ‘Project X’ Haren. Op het niet bestaande feestje ‘Project X Haren’ kwamen 3000 tot 5000 jongeren af. Er werden vernielingen aangericht en geweld gebruikt tegen politiefunctarissen. Hetgeen de gebeurtenissen rondom ‘Project X’ Haren interessant maakt, is de rol die de autoriteiten hebben gehad bij het ontstaan en de ontwikkeling van het ordeconflict.

De doelen van dit onderzoek zijn om tot inzichten te komen die er toe kunnen leiden dat toekomstige openbare-ordeconflicten kunnen worden vermeden of zoveel mogelijk kunnen worden beperkt. Een ander doel van dit onderzoek is om te achterhalen in hoeverre ESIM een verklaring kan bieden voor het ontstaan van publieke wanorde bij ‘Project X’ Haren. Het derde doel van het onderzoek of er gekeken naar de casus ‘Project X’ Haren ook aspecten zijn die niet verklaard kunnen worden vanuit het ESIM.

Een interessante vraag is waarom in sommige gevallen de situatie escaleert en in andere gevallen geniet. Om dit te onderzoeken zal gekeken moeten worden welke mechanismen hieraan ten grondslag liggen en naar de mogelijke invloed die de autoriteiten door middel van haar optreden kunnen uitoefenen, gekeken naar de casus ‘Project X’ Haren. De centrale vraag van dit onderzoek luidt: *In hoeverre kan het ESIM toegepast worden op de casus ‘Project X’ Haren en in hoeverre kan het ESIM een verklaring bieden voor het ontstaan van publieke wanorde in vergelijkbare situaties?*

Om te onderzoeken of de theorie van het ESIM met betrekking tot het handhaven van de openbare orde toepasbaar is op de casus ‘Project X’ Haren zijn empirische waarnemingen toegepast. Vanwege de complexe en ingewikkelde materie is het onderzoek op kwalitatieve wijze uitgevoerd. Voor dit onderzoek is gebruikt gemaakt van documentatie en interviews. Na een selectie zijn uiteindelijk achtendertig interviews opgenomen in de analyse. De data is geanalyseerd met behulp van een data-analyseprogramma. Voorafgaande aan de analyse is een coderingschema ontwikkeld. Dit coderingschema is samengesteld op grond van de theoretische concepten van het ESIM.

Hoewel de autoriteiten gedurende ‘Project X’ Haren wel degelijk getracht hebben om de theorie van het ESIM toe te passen om de openbare orde te handhaven kan in twijfel worden getrokken of dit in voldoende mate is gedaan en het toepassen van het uitgewerkte model van sociale identificatie op de

juiste wijze is gedaan. Zowel in de theorie van het ESIM als in theorieën van andere onderzoeken wordt beweerd dat autoriteiten de neiging hebben om menigtes alleen te benaderen op basis van hun aantallen (Adang, 2007; Reicher, 1996). Hiervan was ook sprake in de casus ‘Project X’ Haren. In eerste instantie mengde de politie zich tussen het publiek en zag de politie het publiek niet als een bedreiging, maar naar mate de bezoekersstromen meer toenamen, werd het publiek steeds meer gezien als een bedreiging. Hierop besloot de politie om een linie te gaan vormen. De menigte werd op dat moment gezien als één homogene groep, terwijl er feitelijk alleen sprake was van een verzameling van versnipperde groepen.

Voor het ontstaan van een publiek conflict zijn volgens het ESIM, twee condities noodzakelijk, namelijk er moet sprake zijn van ongelijkheid van representaties en ongelijkheid van machtsrelaties (Drury & Reicher, 2009). Zo werd de politie door het publiek in eerste instantie niet gezien als vijand. Pas vanaf het moment dat de ME ten tonele verscheen en haar eerste charge uitvoerde, escaleerde de situatie volledig. De geweldsescalatie kan zijn ontstaan doordat omstanders zich onrechtvaardig behandeld hebben gevoeld door de inzet van de ME, waardoor ze zich tegen de politie zijn gaan keren. Hoewel de autoriteiten wel getracht hebben rekening te houden met elementen van het ESIM zijn zij niet in staat geweest om de ongeregelheden te voorkomen. Het is niet met zekerheid te stellen dat wanneer de theorie van het ESIM op de juiste wijze was toegepast, er geen ongeregelheden zouden hebben plaats gevonden. De kans was wel groter dat wanneer de autoriteiten de theorie van het ESIM op de juiste wijze zouden hebben toegepast dit de-escalerend zou hebben gewerkt.

Veel elementen uit de casus ‘Project X’ Haren kunnen verklaard worden met behulp van de theorie van het ESIM. Er is echter een element van het ESIM dat ter discussie kan worden gesteld. Het ESIM lijkt te veronderstellen dat er bij de één van de twee noodzakelijke condities, die als voorwaarden fungeren voor het ontstaan van een openbare-ordeconflict, sprake is van een eenzijdige ongelijkheid van machtsrelaties. Bij deze eerste conditie, ongelijkheid van machtsrelaties wordt een situatie gesuggereerd, waarin de buitenstaanders, oftewel de autoriteiten alleen ten opzichte van het publiek superieur zijn en dat deze relatie niet andersom werkt. Er zou echter gesteld kunnen dat er ook sprake kan zijn van een omgekeerde relatie. Het kan hier gaan om een situatie waarbij het publiek zich oppermachtig voelt ten opzichte van de autoriteiten, hetgeen geïllustreerd kan worden aan hand van de inductieve coderingen met betrekking tot anarchie in dit onderzoek. In de casus ‘Project X’ Haren ontstond door de beperkte aanwezige dan wel zichtbare politie een soort van anarchie. Doordat het publiek geen weerstand van de politie ervaarde, kreeg zij het idee dat zij delinquent gedrag kon vertonen, zonder dat hierbij corrigerend werd opgetreden.

De autoriteiten hadden in de casus ‘Project X’ Haren voor een succesvolle openbare-ordehandhaving de vier uitgangspunten van handhaving van openbare orde van het ESIM nadrukkelijker

moeten toepassen. Het advies aan autoriteiten en in het bijzonder voor de politie is dat naast enkel het toepassen van deze strategieën ook alle kennis en inzichten van handhaven van openbare orde diep verankerd moeten zijn binnen alle lagen van de organisatie. Hierbij gaat het erom dat niet alleen leidinggevenden kennis van zaken hebben en in staat zijn om in te spelen op bepaalde situaties, maar dat ook politiefunctionarissen met operationele functies kennis hebben van en over vaardigheden beschikken over de wijze waarop zij het gedrag van het publiek kunnen beïnvloeden. Hierbij zal met name de nadruk moeten liggen op het contact maken met het publiek. Bij onderzoek naar handhaving van openbare orde kan niet alleen geleerd worden van openbare orde situaties die zijn geëscaleerd, maar ook van situaties waarbij de openbare orde gehandhaafd bleef. Bij vervolgonderzoek dient ook gekeken te worden naar casussen waar de openbare orde verstoord dreigde te raken, maar waarbij een escalatie is uitgebleven. Bij vervolgonderzoek zal daarnaast ook een integrale benadering moeten worden toegepast bij het proces van dataverzameling, zo dienen hierbij alle betrokkenen evenwichtig aan bod te komen. Dat wil zeggen dat alle verschillende partijen die betrokken zijn bij (dreigende) openbare-ordeconflicten, inbreng moeten hebben bij het testen dan wel de ontwikkeling van theorie van handhaving van de openbare orde.

Kernbegrippen: ESIM, Handhaven openbare orde, menigte, openbare-ordeverstoring, 'Project X'

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Voorwoord.....	7
1. Inleiding.....	9
1.1 Onderwerp.....	10
1.2 Doel en probleemstelling.....	10
1.3 Relevantie.....	11
1.4 Leeswijzer.....	12
2. Theorie.....	13
2.1 Achtergronden.....	13
2.2 Theoretische kader.....	15
2.3 Theoretisch model.....	18
2.3.1 Concepten.....	18
2.3.2 Conditioes.....	19
2.3.3 Dynamieken.....	20
2.4 Kritische noot ESIM & alternatieve verklaringen geweldsescalatie.....	24
3. Methoden.....	26
3.1 Dataverzameling.....	27
3.2 Data-analyse.....	28
3.3 Codering.....	28
3.4 Definiëring & Operationalisatie.....	30
3.5 Codeerschema.....	33
3.6 Betrouwbaarheid.....	33
3.7 Ethische kwesties.....	35
4. Resultaten.....	36
4.1 Tijdljn.....	36
4.2 Context.....	40
4.2.1 Externe krachten.....	40
4.2.2 Beïnvloeding van gedrag.....	40
4.3 Conditioes.....	41
4.3.1 Ongelijkheid van representaties.....	41

4.3.2 Ongelijkheid van machtsrelaties	44
4. 4 Strategie handhaven openbare orde	46
4.4.1 Informatie & Intelligence.....	47
4.4.2 Maximaliseren van de groepsdoelstellingen	51
4.4.3 Communicatie met de menigte	53
4.4.4 Gedifferentieerde benadering.....	55
4.5 Dynamieken	59
4.5.1 Homogeniteit.....	59
4.5.2 Schending concepten van legitimiteit	62
4.6 Overige coderingen.....	64
4.6.1 Anarchie.....	64
5. Conclusie.....	66
Literatuur	71
Internet	74
Bijlagen.....	75
Bijlage I : Coderingsschema	76
Bijlage II: Begrippenlijst.....	79
Bijlage III: Selectie respondenten	80
Bijlage IV: Wetsartikelen	81

Voorwoord

Het masterprogramma van de opleiding sociologie, bestaat onder andere uit het uitvoeren van een onderzoekstage. Gegeven de affiniteit die ik heb met de politie, heb ik contact opgenomen met de politieorganisatie. Al vlot nadat ik in contact kwam met de Politieacademie diende zich een interessant onderzoek aan, namelijk 'Project X' Haren. Vanuit de lokale driehoek kwam de opdracht om naar aanleiding van 'Project X' in de gemeente Haren onderzoek te doen naar de ongeregelheden die hadden plaats gevonden. De opdracht hield in dat er uitgebreid onderzoek moest worden verricht naar het optreden van de overheid, de rol van de media en de maatschappelijke facetten rondom de rellen in Haren. Het onderzoek waarvoor ik werd gevraagd om deel te nemen was deelonderzoek 1: 'Er is geen feest naar de overheidsreactie 'Project X' Haren'. Voor dit onderzoek heb ik onder meer de volgende werkzaamheden uitgevoerd; het afnemen en uitwerken van interviews, het analyseren van de documentatie, waarbij het interpreteren van complexe informatie, het leggen van verbanden en het trekken van conclusies centraal stond. Ten slotte heb ik mij bezig gehouden met het aanleveren van concepten voor het uiteindelijke onderzoeksrapport. Aangezien ik dermate geïnteresseerd was in de thematiek van openbare orde conflicten ontstond als snel het idee om het scriptieonderwerp op de stage aan te laten sluiten.

Als student is het niet vanzelfsprekend om deel te nemen in een dergelijke commissie, vandaar dat ik ook dankbaar ben voor de mogelijkheid die mij geboden werd om mijn masterstage en mijn afstudeeronderzoek op de Politieacademie te mogen voltooien. In het bijzonder wil ik hiervoor Otto Adang bedanken, die mij de kans heeft geboden en het vertrouwen heeft gegeven om een bijdrage te mogen leveren aan alle facetten van het onderzoek en mij de mogelijkheid heeft geboden om mijn masterthesis bij de Politieacademie te kunnen schrijven. Ook wil ik graag Esther Schut-Lip bedanken voor het verlenen van de benodigde faciliteiten en Sara Stronks voor het geven van feedback op mijn onderzoeksvoorstel. Evenzeer wil ik mijn dank uitbrengen aan alle respondenten en onderzoekers voor de interviews die indirect hebben bijgedragen aan dit onderzoek.

Verder wil ik mijn begeleider René Veenstra bedanken voor zijn begeleiding en in het bijzonder voor zijn scherpe opmerkingen om de scriptie naar een hoger niveau te tillen. Ook wil ik Mark Huisman bedanken voor zijn bijdrage in de rol van referent. Naast mijn begeleider en referent wil ik Liesbet Heyse bedanken voor haar feedback ten tijde van het onderzoeksvoorstel, waarbij zij mijn voorstel van feedback heeft voorzien met haar specialistische kennis van kwalitatief onderzoek. Om te komen tot een betrouwbare

analyse diende een codeerschema te worden ontwikkelt. Om subjectiviteit te voorkomen was het noodzakelijk dat het schema getest werd door een tweede onderzoeker. Voor de rol als tweede onderzoeker bij het uittesten van het codeerschema gaat mijn dank uit naar Linda Steen.

Tevens wil ik mijn medestudenten bedanken voor hun steun en betrokkenheid. Ten slotte, maar zeker niet minder belangrijk, wil ook mijn familie en vrienden bedanken voor hun onvoorwaardelijke steun gedurende mijn gehele studieperiode. In het bijzonder gaat mijn dank uit naar mijn vader Jan-Peter Alberts en mijn zus Carola Alberts voor het kritisch doorlezen van mijn scriptie.

Groningen, augustus 2014

Wim Alberts

1. Inleiding

Op vrijdag 21 september 2012 vonden de zogenoemde ‘Facebookrellen’ plaats in en rondom het centrum van de Groningse gemeente Haren. De aanleiding van deze gebeurtenis was een online uitnodiging van een 16-jarige inwonster van Haren op Facebook. Deze uitnodiging was openbaar en werd direct breed verspreid. Ondanks dat de uitnodiging vrij snel na plaatsing werd verwijderd, werden er steeds nieuwe evenementen aangemaakt met de verwijzing naar het verjaardagsfeestje van het meisje. Op internet werden via verschillende kanalen promotiefilmpjes gemaakt. Ook radio en kranten besteedden er aandacht aan en legden de link met de Amerikaanse film Project X, waarin een via Facebook georganiseerd feest volledig uit de hand loopt. Op de bewuste vrijdag 21 september kwamen tussen de 3000 en 5000 jongeren naar Haren om het niet bestaande feestje te vieren. In de loop van de avond sloeg de jolige sfeer om naar een agressieve sfeer en werden vernielingen aangericht en geweld gebruikt tegen politiefunctionarissen. De gebeurtenissen hadden een grote impact, er vielen gewonden en de ongeregeldheden hebben geleid tot een forse inbreuk op de veiligheidsgevoelens van de bewoners van de gemeente Haren (Cohen, Van den Brink, Adang & Boeschoten, 2013).

Naar aanleiding van deze gebeurtenissen heeft de gezagsdriehoek op 24 september 2012 besloten een onafhankelijke onderzoekscommissie in te stellen. De onderzoekscommissie was opgedeeld in drie deelcommissies. Deelonderzoek 1: Het optreden van de overheid in den brede. Deze eerste deelcommissie heeft zich gericht op het onderzoeken van de rol van de overheid. Deelonderzoek 2: De weg naar Haren, heeft zich toegespitst op de rol van de sociale media. Binnen dit onderzoek is onderscheid gemaakt tussen een drietal deelonderwerpen te weten; Social media en Burgers, Massamedia en journalisten en Overheid en berichtgeving/gebruik van kanalen. Deelonderzoek 3: Hoe Dionysos in Haren verscheen, heeft zich gericht op de sociale dimensie van de gebeurtenissen in Haren. Het onderzoek naar de gebeurtenissen omvat een scala aan onderwerpen (Cohen et al., 2013). De vraag hoe het fenomeen heeft kunnen ontstaan en waarom het tot een ernstige verstoring van de openbare orde leidde stond centraal. Uit het onderzoeksrapport is gebleken dat hierin veel factoren een rol hebben gespeeld.

De focus van dit onderzoek is gericht op de interactie tussen de politie en de menigte. Hierbij zal gekeken worden naar de vraag hoe het heeft kunnen gebeuren dat het zogenoemde ‘Facebookfeest’ is uitgemond in een explosie van geweld. Hierbij is de vraag of het optreden van de politie een de-escalerend effect of juist een escalerend effect heeft gehad.

1.1 Onderwerp

In dit onderzoek staat de interactie tussen de politie en de menigte gedurende publieke manifestaties centraal. Dit wordt onderzocht aan de hand van de casus ‘Project X’ Haren. Er bestaan verschillende theorieën die ingaan op het handhaven van de openbare orde. In deze theorieën worden verklaringen gegeven over het ontstaan en de ontwikkeling van openbare orde verstoringen. In dit onderzoek ligt de focus op wat de invloed is van het gedrag van politie op het gedrag van de menigte en visa versa. Er wordt in dit onderzoek ingegaan op de inzichten die er zijn met betrekking tot het handhaven van de openbare orde. Er wordt gekeken welke strategieën van handhaving van openbare orde de politie voorafgaande en tijdens de ‘Facebookrellen’ heeft gebruikt en waar dit toe heeft geleid.

1.2 Doel en probleemstelling

Doelstelling onderzoek

Het doel van het onderzoek is om door het toepassen van de theorie van het Elaborated Social Identity Model (ESIM) tot meer inzicht te komen in de rol die de politie heeft gespeeld bij de ‘Facebookrellen’ in Haren. De bedoeling hiervan is om toekomstige publieke wanorde te voorkomen of dit zoveel mogelijk te beperken. Daarnaast is het doel om te onderzoeken in hoeverre het ESIM een verklaring kan geven voor het ontstaan van de publieke wanorde. Tevens is het doel van het onderzoek, of er gekeken naar de casus ‘Project X’ Haren aspecten zijn die niet overeenkomen met de theorie achter het ESIM. Hiermee wordt bedoeld of de casus ‘Project X’ Haren, elementen voor het ontstaan of escalatie van geweld bevat, die vanuit het ESIM niet verklaard kunnen worden.

Probleemstelling

Conflicten met betrekking tot de openbare orde kunnen van het ene op het andere moment ontstaan. De vraag is waarom in sommige gevallen de situatie escaleert en in andere gevallen juist niet. Welke rol speelt de politie hierin, welke mechanismen liggen ten grondslag aan het ontstaan van openbare orde conflicten en in hoeverre heeft de rol en het optreden van de politie daar invloed op? Aan de hand van de casus ‘Project X’ Haren zal getracht worden op deze vragen een antwoord te krijgen. Het ESIM geeft inzicht in de interactie tussen het publiek en de buitenstaanders die kunnen worden toegepast bij de handhaving van de openbare orde. De vraag is of door de autoriteiten, voorafgaande en gedurende de casus ‘Project X’ Haren, dit model expliciet dan wel impliciet is toegepast en in welke mate?

Centrale vraag

In hoeverre kan het ESIM toegepast worden op de casus 'Project X' Haren en in hoeverre kan het ESIM een verklaring bieden voor het ontstaan van publieke wanorde in vergelijkbare situaties?

Subvragen

- In hoeverre hebben de autoriteiten met betrekking tot de casus 'Project X' Haren rekening gehouden met de kenmerken van het ESIM?
- Welke inzichten bestaan er in de literatuur met betrekking tot het handhaven van de openbare orde?
- Welke strategie met betrekking tot het handhaven van de openbare orde heeft de politie gevolgd, voorafgaand aan en tijdens de Facebookrellen?
- In hoeverre was er bij de Facebookrellen sprake van interactie tussen de menigte en de buitenstaanders volgens het ESIM (Ingroup vs. Outgroup)?
- In hoeverre zorgde het optreden van de politie ervoor dat de aanwezigen werden gezien als één en dezelfde (geen onderscheid tussen individuen)?
- In hoeverre geeft het ESIM een verklaring voor het ontstaan van het geweld tijdens de Facebookrellen?
- Welke ervaringen of eventuele geschonden opvattingen van de menigte legitimeerde de vijandigheid jegens de buitenstaanders (de politie)?
- Welke elementen van het ESIM zijn falsificeerbaar gekeken naar de Facebookrellen Haren? (Wat zijn de eventuele tekortkomingen, dan wel beperkingen van het ESIM?)

1.3 Relevantie

Binnen de sociologie staat de wisselwerking tussen het individu en zijn sociale omgeving centraal (Elias, 1971). Deze interactie komt tot uiting in vraagstukken met betrekking tot het handhaven van de openbare orde, waarbij er sprake is van een dynamiek tussen de groep en het individu en vice versa. Het optreden van bijvoorbeeld de politie heeft invloed op het handelen van de menigte. Vervolgens kan dit handelen van de menigte weer leiden tot een reactie van de politie.

Problematiek met betrekking tot het handhaven van de openbare orde is van alle tijden. Hierbij valt te denken aan de Kroningsrellen in Amsterdam in 1980, demonstraties tegen kernwapens in 1983 en de 'Facebookrellen' in Haren in 2012 (Engbertsen, 2009; Cohen et al., 2013). Hoewel er steeds meer kennis van de grondslagen van openbare orde problemen beschikbaar is, is het gelet op de

‘Facebookrellen’ in Haren in 2012 de vraag of deze kennis en ervaring wel voldoende wordt toegepast in de praktijk. Uit het onderzoek is gebleken dat de autoriteiten onvoldoende grip hadden op de gebeurtenissen. Er was geen heldere strategie, de organisatie van de politie schoot te kort en er is niet tijdig geanticipeerd op de verandering van de sfeer (Cohen et al., 2013). Door het verkrijgen van toepasbare kennis en inzichten kunnen in de toekomst problemen met betrekking tot openbare ordeverstoring zoveel mogelijk worden beperkt.

Pas de laatste decennia is vanuit wetenschappelijk oogpunt volop belangstelling voor openbare-ordehandhaving en met name de rol van de politie bij dreigende openbare-ordeverstoringen (Della Porta & Reiter, 1998; Adang, 2007). Daarom is onderzoek naar dreigende openbare orde verstoringen en met name de focus op de rol van de autoriteiten van wezenlijk belang in het ontwikkelen van kennis en inzicht op het gebied van handhaving van de openbare orde. Dit model wordt veelal toegepast zonder dat er kritiek op wordt geplaatst. Daarom zal in dit onderzoek het ESIM kritisch tegen het licht worden gehouden. Er is al veel onderzoek gedaan naar openbare orde conflicten tussen publiek en de autoriteiten. Echter wordt in het merendeel van de onderzoeken slechts vanuit het perspectief van het publiek belicht. Dit onderzoek onderscheidt zich door de focus meer op de rol van de autoriteiten te leggen.

1.4 Leeswijzer

Allereerst zal in de scriptie worden ingegaan op de theoretische achtergrond met betrekking tot het ontstaan van openbare-ordeconflicten. Hierin wordt het theoretisch kader en het theoretisch model beschreven. In het daarop volgende hoofdstuk komen de onderzoeksmethoden aan de orde. Dat hoofdstuk omvat een beschrijving van de dataverzameling, analyse en codering. Tevens zijn in dat hoofdstuk de definities en operationalisering van de concepten, de analysetechnieken, het codeerschema en ten slotte de betrouwbaarheid opgenomen. Het volgende hoofdstuk geeft een beschrijving van de resultaten afkomstig van de analyses van de theoretische concepten. Ter afsluiting volgt de conclusie met daarin de bevindingen, discussie en aanbevelingen.

2. Theorie

2.1 Achtergronden

Er is reeds veel onderzoek verricht met betrekking tot handhaving van de openbare orde. Zo wordt gesuggereerd dat de relatie en de balans tussen de groeperingen binnen de menigte sterk afhankelijk is van de interactie tussen het publiek en de buitenstaanders (Reicher, Stott, Drury & Adang, 2007). Deze theorie is gebaseerd op het Elaborated Social Identity Model (ESIM). Dit uitgewerkte model van sociale identificatie bestaat uit een drietal algemene elementen.

Het eerste element heeft betrekking op de relatie tussen de actie van de buitenstaanders, het gemeenschappelijk lot en de groepsvorming. Met de actie van de buitenstaander wordt het handelen van deze buitenstaanders bedoeld. In veel gevallen wordt de rol van buitenstaanders ingevuld door de politie. De actie van deze buitenstaanders leidt tot een bepaald gedrag van de menigte. Deze reactie kan ontstaan wanneer de politie alle mensen van de massa behandelt alsof ze hetzelfde zijn. Dit zal een gemeenschappelijke ervaring creëren tussen de leden van de menigte, waardoor ze zich waarschijnlijk zullen verenigen tot één groep (Drury & Reicher, 1999, 2000, 2005; Drury, Reicher & Stott, 2003; Reicher et al., 2007). Om dit verduidelijken volgt een door Reicher beschreven voorbeeld. Op 24 november 1988 organiseerde de National Union in Londen een demonstratie om te protesteren tegen de plannen om de studiebeurs te vervangen voor een studielening. Eerst was er het idee om een lobby te houden, maar vanwege het grote aantal deelnemende studenten werd in overleg met de politie besloten om de lobby te veranderen in een demonstratie. De Londense politie besloot om tijdens deze demonstratie een linie op te werpen bij de Westminster Bridge om een studentenprotest bij de toegang van het Lagerhuis te voorkomen. De studenten vonden dat zij het recht hadden om de brug over te steken en achtten de actie van de politie om hen van de brug te weerhouden als onrechtmatig dan wel onrechtvaardig. Zij vonden dit onrechtmatig, omdat het hierdoor onmogelijk voor hen was om het parlement te bereiken, ondanks dat ze een afspraak hadden met een parlementslid. De politie was daarentegen van mening dat de demonstranten niet het recht hadden om op de brug te staan en achtte de aanwezigheid van demonstranten in hun nabijheid als onrechtmatig. De studenten interpreteerden het handelen van de politie dat bestond uit het wegduwen van de demonstranten als agressief en reageerden hierop door terug te duwen. Dit leidde er vervolgens toe dat de politie hen opnieuw terugdrong, maar dan krachtiger door de inzet van politiepaarden. Deze acties zorgden er op haar beurt weer voor dat het beeld van de studenten dat de politie onrechtmatig opereerde werd bevestigd. Na verloop van tijd werd het duwen en trekken steeds heftiger. Dit proces kan worden geïllustreerd door het volgende standpunt van

een student; *“Het punt was dat de meeste mensen geen enkele vorm van geweld wilden gebruiken. Ze wilden daar blijven staan. Aangezien ik werd geslagen door de in linie opgestelde politieagenten en ik me bevond in een soort van leegte, ik dacht ‘wat moet ik nu doen?’ Ik rende die kant op en ik werd gearresteerd of ik raakte een politieagent, wat ik eigenlijk niet had willen doen, vervolgens keerde ik een paar rijen terug en begon opnieuw te duwen.”* (Reicher, 1996 pag. 124). Na verloop van tijd escaleerde de confrontatie in een gevecht. Aan de hand van videobeelden, werd aangetoond dat op het moment dat de groep in de richting van de door de politie gevormde linie duwde, de voorste linie van de groep met kracht tegen de politielinie werd aangeduwd, met als gevolg dat zij forse tikken van de politie te incasseren kregen. Opnieuw veronderstelden de studenten het handelen van de politie als een door hen niet uitgelokte vorm van agressie en beschouwden hun eigen handelen als legitiem. De politie probeerde, door arrestaties de rust weder te laten keren (Reicher, 1996). Ondanks dat de weerstand tegen de politie werd toegejuicht, kregen de demonstranten met een meer offensieve aanpak, slechts beperkte steun van de menigte. Uit de opnamen bleek dat demonstranten die pijlen naar de politie gooiden, geen collectieve bijval kregen. In groeps gesprekken werd aangegeven dat de daders werden uitgejouwd en aangemaand om te stoppen. Dit was te verklaren doordat enerzijds ook de demonstranten werden geraakt en anderzijds doordat deze acties konden leiden tot vergelding door de politie. De demonstranten waren er stellig van overtuigd dat ze zich niet provocerend gedroegen tegenover de politie. Het gedrag van de politie werd vooral als onrechtmatig ervaren door de inzet van politiepaarden. Het gevoel van verontwaardiging werd als volgt uitgedrukt door de volgende respondent; (...) *Ik denk de (aanwezigheid van de politie) was een soort van dominante vertegenwoordiging, weet je wel op paarden en ze keken alsof ze ieder moment konden gaan chargeren, het was onnodig en het verergerde juist de situatie”* (Reicher, 1996 pag. 123). Hoewel het aanvankelijk leek alsof het publiek vanaf het ontstaan van het conflict een homogeen geheel vormde lijkt hiervan geen sprake. De studenten benadrukten de heterogene aard van de demonstratie. *“Er was geen groot gevoel van saamhorigheid totdat we ons verzamelden op de brug. Zelfs diegenen op de brug waren in eerste instantie verdeeld in vele kleine groepjes.”* (Reicher, 1996 pag. 126). Na enige tijd verandert het verloop van de demonstratie op de Westminster Bridge drastisch. Om te beginnen heeft de heterogeniteit en verdeeldheid plaats gemaakt voor homogeniteit en eenheid. De demonstranten veranderden hun opvatting ten aanzien van de politie, de politie werd gecategoriseerd als een repressief wapen van de overheid. Kleine groepjes verenigden zich met collega demonstranten, soms met volslagen vreemden. Dit zorgde ervoor dat de bereidheid om anderen te helpen toenam (Reicher, 1996; Reicher et al., 2007).

Bij het tweede element van het ESIM staan de gelegitimeerde handelingen van de ingroup als gevolg van indrukwekkende ervaringen die als onwettig en of belemmerend worden ervaren, centraal. De

indrukwekkende ervaringen worden door de ingroup als onwettig en belemmerend gezien en kunnen de opvattingen van de ingroup schenden. Dit kan er toe leiden dat de handelingen van de ingroup jegens de buitenstaanders worden gelegitimeerd. De massa (ingroup) zal zich verenigen en de vijandigheid en woede zal zich richten op de buitenstaanders. Dit kan het best geïllustreerd worden aan de hand van de zojuist benoemde casus Westminster. De studenten vonden dat zij het recht hadden om te demonstreren. Toen dit recht teniet werd gedaan ondersteunden zelfs de meest vredelievende deelnemers pogingen tot het breken van de politielinie (Reicher et al., 2007).

Ten derde wordt volgens het ESIM verondersteld dat niet al het ‘onwettig’ handelen van de buitenstaanders direct zal leiden tot een conflict tussen de menigte en de buitenstaanders. In plaats van te veronderstellen dat er een scheiding is tussen geweld en geweldloosheid moet men tot het inzicht komen dat er een spectrum van gedragingen is die loopt van actieve onderdrukking van geweld tot actieve deelname aan gewelddadige acties (Adang, 1991; Reicher et al., 2007).

Met behulp van die inzichten kan worden gekeken in hoeverre dit van toepassing is op de casus ‘Project X’ Haren. Dus de vraag is of het optreden van de buitenstaanders, in dit geval de politie of autoriteiten, in algemene zin tot bepaalde gedragingen van de menigte hebben geleid, of dat er sprake was van indrukwekkende ervaringen of opvattingen van de menigte, waardoor de vijandigheid ten opzichte van de buitenstaanders werd gelegitimeerd (Reicher et al., 2007). Daarnaast zal tegelijkertijd worden onderzocht in hoeverre het ESIM een bruikbaar model is als het gaat om het handhaven van de openbare orde en of er krikpunten op het ESIM of dat het model ook mogelijke beperkingen kent.

2.2 Theoretische kader

Er bestaan verschillende inzichten over het ontstaan van wanorde. Alvorens in te gaan op de theoretische grondslagen van het handhaven van de openbare orde volgt eerst een theoretische achtergrond over het ontstaan van wanorde.

Verspreiding van wanorde. Eén van de bekendste theorieën is de broken window theorie, waarbij signalen van wanorde zoals gebroken ramen, afval en graffiti leiden tot andere soorten van wanorde en kleine criminaliteit (Wislon & Kelling, 1982). Echter mist deze theorie empirische ondersteuning en is niet duidelijk wat precies de wanorde vormt. Op deze theorie wordt verder ingegaan door de aandacht te richten op de sociale normen. Sociale normen verwijzen naar de waarneming van algemene af- en goedkeuring van bepaalde gedragingen (injunctive norm) of naar een soort algemeen gedrag in een bepaalde setting (descriptive norm) (Keizer, Lindenberg & Steg, 2008). Het Cialdini-effect ontstaat

wanneer mensen zich in een situatie op een bepaalde manier gedragen en andere mensen het verstandig vinden om zich net zo te gedragen. Er is in dit geval sprake van een descriptieve norm. Deze norm beïnvloedt het gedrag doordat het informatie bevat over welk gedrag in een bepaalde situatie gewenst is. Bijvoorbeeld in een situatie waarin personen zich veel schuldig maken aan diefstal, wordt dit gedrag als norm gehanteerd, waardoor het plegen van diefstal ook bij andere personen wordt bevorderd (Cialdini & Goldstein, 2006).

Er is naast dit mechanisme van sociale normen nog een ander mechanisme voor de spreiding van wanorde, namelijk het norm-overtredend effect. Hierbij gaat het om de persoonlijke doelen van het individu. Dit kan het hedonistische doel zijn waarbij het individu zich direct beter wil voelen of het winstdoel waar het verbeteren van eigen middelen centraal staat. Deze doelen kunnen met elkaar in conflict zijn. Een voorbeeld ter illustratie is een situatie waarbij een individu op straat loopt en andere mensen afwijkend handelen door muren te bekladden met graffiti. Hierbij handelen deze mensen niet normatief. Hierdoor wordt het hedonistische doel of winstdoel sterker. Dit houdt in dat bijvoorbeeld het individu lui (hedonistisch) wordt en afval op straat gooit in plaats van in de afvalbak of dat het individu gaat stelen (winstdoel) (Keizer et al., 2008). Het hedonistische doel kan worden aangesproken door het gooien van voorwerpen naar de politie of het aanrichten van vernielingen. Doordat anderen dit doen wordt de drempel om ook dat gedrag te vertonen verlaagd. Het hedonistische doel levert een euforisch gevoel op in de vorm van een adrenalinestoot (Crone, 2012; Van den Brink, Hulst, Maalsté, Peeters & Soeparman, 2013).

Nu de algemene theorieën over de spreiding van wanorde zijn besproken wordt ingegaan op de aanpak van wanorde. Er bestaan verschillende theorieën en modellen die kunnen worden toegepast met betrekking tot handhaving van de openbare orde. Eén van de deze modellen is het Britse handhaving model (Britisch Policing Model). Binnen dit model wordt bij het handhaven van de openbare orde veel waarde gehecht aan tolerantie en het voor zich winnen van het publiek (Policing public order, 2011). De klassieke theorie van publiekpsychologie gaat ervan uit dat de menigte irrationeel is. De centrale persoon achter de klassieke publiekpsychologie is Gustave Le Bon, die de publiekpsychologie beschreef door drie centrale mechanismen; verzinking, besmetting en beïnvloedbaarheid (Le Bon, 1895; Hoggett & Stott, 2010). Doordat de menigte irrationeel is en daardoor onvoorspelbaar is, moet deze worden gecontroleerd. Deze controle moet worden uitgevoerd door het gebruik van geweld. Dit theoretische uitgangspunt laat een tweedeling zien tussen de irrationele meerderheid en de gewelddadige minderheid, die invloed kan uitoefenen op de menigte (Adapting to protest, 2008).

Een ander model, is het model van de flashpoints. Dit model benoemt een aantal stadia in de aanloop naar een openbare orde incident, waarbij de brandhaard het startincident vormt. Een brandhaard

wordt gevormd door de vonk en de licht ontvlambare stof, waarbij bij de licht ontvlambare stof verwijst naar de antecedenten en de vonk verwijst naar de interpersoonlijke interactie. Binnen dit model komen zowel de psychologische als de sociologische perspectieven aan bod. (Waddington, Jones & Chritser, 1989). Het karakteriseren van een gebeurtenis als flitspunt is vanuit wetenschappelijk oogpunt problematisch, aangezien niet elke gebeurtenis automatisch tot een conflict hoeft te leiden (Adang, Quint, & van der Wal, 2010). Een dergelijke flitspunt kan het overlijden van een burger zijn als gevolg van politiegeweld met een openbare orde verstoring tot gevolg, echter hoeft na een dergelijke gebeurtenis niet automatisch een conflict te ontstaan (Adang et al., 2010). Een recent voorbeeld hiervan is het ontstaan van rellen in de Amerikaanse stad Ferguson nadat een Afro-Amerikaan door de politie werd doorgeschooten (NOS, augustus 2014). Een dergelijk rel staat nagenoeg nimmer op zichzelf en er hebben zich in een voorafgaand stadium al enkele of meerdere kleinere incidenten voorgedaan. Daarnaast spelen andere factoren zoals onvrede over de sociaaleconomische situatie en de rol van de overheid hierin ook mee (Adang et al., 2010).

Een veelgebruikt model is het Elaborated Social Identity Model. Dit model is voortgebouwd op de sociale identiteits- en sociale categorisatiemodellen van Tajfel en Turner. Bij deze modellen gaat het om sociale categorisatie. Met sociale categorisatie wordt het cognitieve proces, waarbij individuen worden gecategoriseerd tot een bepaalde groep. Deze individuen die tot een bepaalde groep behoren vertonen overeenkomsten met leden van diezelfde groep en verschillen met leden van andere groepen. Door deze classificering zien leden van de groep elkaar als gelijkend en beoordelen ze elkaar als positiever dan leden van andere groepen (Tajfel, 1974; Tajfel & Turner 1979). De drang om individuen in te delen in de zogenoemde in-group of out-group kan mogelijk verklaard worden vanuit evolutionair perspectief. Het verklarende raamwerk waarom individueel gedrag bepaald wordt door de categorisering van de ingroup/outgroup ligt in de evolutionaire biologie en in het bijzonder de sociobiologie (Thienpont en Cliquet, 1999). De oorsprong van het ESIM is het Sociaal Identiteitsmodel dat is ontwikkeld op door Reicher. Dit model veronderstelt dat mensen in staat zijn zich als menigte te gedragen, omdat ze een gemeenschappelijk sociale identiteit hebben (Reicher, 1982a). Vervolgens is na vele studies van publiek conflicten het ESIM ontwikkeld dat in gaat op openbare-ordeconflicten, het ontstaan en de ontwikkeling van openbare-ordeconflicten (Reicher, 1996). Mede op basis van het ESIM zijn een aantal algemene richtlijnen voor het politieoptreden in de menigte ontwikkeld. De eerste richtlijn is gericht op informatie en intelligence. Bij informatie gaat het om het begrijpen van de sociale identiteiten. De primaire focus van de politie moet komen te liggen op het faciliteren van legitieme publieke doelen. Hierbij zal door de politie wel rekening gehouden moeten worden met het feit dat er binnen de menigte groepen zijn, die zich op een zodanige manier willen gedragen, dat dit door de politie wordt gezien als ontoelaatbaar gedrag.

Deze groepen zijn dan ook bereid om de confrontatie met de politie aan te gaan om zo hun doelen te bereiken. Echter de meerderheid van de deelnemers zal zich identificeren met de groepen met vredige en legitieme doelen en intenties. Door het faciliteren van deze groep zal de politie niet alleen geweld van de groep voorkomen, maar zal de politie ook van deze groep bijval krijgen in de samenwerking bij het bestrijden van de minderheid van anderen. Dit kan alleen worden bereikt als de politie beschikt over informatie die inzicht biedt in de prioriteiten van deze groepen (Reicher et al., 2007).

De hier zojuist beschreven achtergronden van het ontstaan van conflicten hebben een aantal overeenkomsten, maar ook een aantal verschillen. De uit het ESIM voortgevloeide principes van handhaving van de openbare orde en het British Policing Model komen met name overeen op het gebied van de benadering van het publiek. Beide principes zijn er op gericht om het grote publiek voor zich te winnen. Het grote verschil tussen ESIM en de andere benaderingen, is dat het ESIM zowel rekening houdt met positieve als negatieve effecten die politietactieken kunnen hebben op de dynamiek van de menigte (Adapting to protest, 2008).

2.3 Theoretisch model

Nu de theoretische achtergronden over het ontstaan van wanorde zijn beschreven, zal nu dieper worden ingegaan op het ESIM die in de onderzoek het uitgangspunt vormt. Het ESIM kan worden uitgelegd aan de hand van een drietal principiële elementen: concepten, condities en dynamieken. Deze drie elementen zullen worden toegelicht en worden verduidelijkt met behulp van voorbeelden. Daarnaast wordt het ESIM kritisch tegen het licht gehouden.

2.3.1 Concepten

Ten eerste vereist het ESIM een herziening van het concept van context en sociale identiteit en met bijzondere aandacht voor de relatie daartussen. Over het algemeen hebben theoretici de neiging om de context te behandelen als een objectieve component van sociale identiteit. Indien context los staat van identiteit, is het lastig om te zien hoe identiteit kan veranderen door actie in de context. Voor het ESIM zijn deze twee momenten onderling afhankelijk van elkaar in het historische proces. Dit houdt in dat sociale identiteit zou moeten worden gezien als een manier waarop mensen begrijpen hoe ze zijn gepositioneerd in relatie ten opzichte van relatieve anderen. Context zou moeten worden begrepen als externe krachten die ervoor zorgen dat actoren worden beïnvloed in hun acties. Het belangrijkste punt is dat de inzichten van de ene groep de acties vormen die de acties van de andere groep kan beperken. Dat

betekent dat identiteit de context vormt en vice versa. Een goed voorbeeld hiervan wordt geïllustreerd aan de hand van de studie van de Londense belastingrellen in 1990 (Stott & Drury, 1999, 2000; Stott & Reicher, 1998a). Hierbij werd de context voor de demonstranten gevormd door het optreden van de politie. De politie vormde namelijk cordons, wat veronderstelde dat ze charges zouden gaan uitvoeren. Tegelijkertijd vormde de demonstranten de context voor de politie, die de demonstranten zag als een bedreigende, gevaarlijke en vijandige menigte (Drury & Reicher, 2009).

2.3.2 Conditities

Het tweede element van het ESIM omvat de condities. Het ESIM suggereert dat condities die noodzakelijk zijn voor het ontstaan en het ontwikkelen van publieksconflicten tweeledig zijn. Namelijk er is sprake van een ongelijkheid van representaties en er is sprake van ongelijkheid van machtsrelaties. De eerste vorm ongelijkheid van representaties, weerspiegelt een situatie tussen de menigte en de buitenstaanders, bijvoorbeeld de politie. Dit kan verduidelijkt worden aan de hand van het voorbeeld van de Londense belastingrellen waarbij het publiek op de grond ging zitten. De demonstranten zagen dit als een legaal en legitiem protest, terwijl de politie dit zag als een bedreiging van de openbare orde. Waar de politie hun eigen handelen veronderstelde als een defensieve reactie op een situatie van een toenemende bedreiging van het publiek, ervaarde het publiek het optreden van de politie als een offensieve, provocerende en hardhandige actie. Volgens het ESIM is er nog een tweede conditie, namelijk een ongelijkheid van macht tussen de eigen groep en de buitenstaanders. Zo is de buitenstaander, zoals de politie in staat om een eigen definiëring te geven aan wat legitiem handelen is ten opzichte van de eigen groep (het publiek). Deze buitenstaander kan gebruik maken van technologie en is in staat om zich te organiseren. De buitenstaander is hierdoor beter in staat om politielinies op te werpen en charges te coördineren, waardoor het de menigte in beweging kan brengen (Drury & Reicher, 2009). De politie heeft in ondergeschiktheid aan het bevoegd gezag de taak om de openbare orde te handhaven en beschikt daarvoor over het aan haar gemandateerde geweldsmonopolie (Dury & Reicher, 2009). Wanneer deze ongelijkheid van machtsrelaties tot uiting komt, bijvoorbeeld in de vorm van politiegeweld of door de autoriteiten getroffen vrijheid beperkende maatregelen, kunnen voorwaarden worden geschept die kunnen leiden tot het ontstaan van publieke conflicten.

2.3.3 Dynamieken

Het derde en laatste fundamentele element van het ESIM is dynamiek. Hierbij gaat het om een dynamiek waarbij politie-aannames en het politieoptreden kan leiden tot homogeniteit van de menigte en politiepraktijken een gemeenschappelijk lot leggen op de menigte. Doordat de politie het publiek ziet als een gevaarlijke menigte en het publiek ook zodanig benaderd, zal dit leiden tot een zelf waarmakende voorspelling (selffulfilling prophecy) van het publiek op collectieve schaal. Dit houdt in dit verband in, dat het aanvankelijk heterogeen publiek homogeen wordt. Een verbod van groepsvorming is het gemeenschappelijke lot. Indien een menigte op eenzelfde manier wordt behandeld zonder dat er onderscheid wordt gemaakt tussen de wijze waarop deze mensen zich gedragen, of wat voor intenties deze mensen hebben, delen zij dezelfde ervaring. Hierdoor kunnen kleine groepen die los van elkaar staan een homogene menigte gaan vormen. Bovendien wordt het handelen van de politie niet alleen als willekeurig, maar ook als onrechtmatig gezien. Als voorbeeld hiervan kan worden gegeven het ontkennen van het recht op demonstreren¹ of het gebruik van een offensieve tactiek van de politie om de menigte uiteen te drijven. Vervolgens wil de menigte zich verenigen om zich te verzetten tegen de politie en de overige autoriteiten. Dit komt tot uiting in gedragsveranderingen, met name in de bereidheid tot het aangaan van de confrontatie met de politie. Het zal ook tot uiting komen in psychologische veranderingen. In eerste instantie zal het perspectief ten opzichte van de autoriteiten van degenen die zichzelf zagen als gematigden veranderen. Hierdoor zal ook hun identiteit veranderen. Doordat zij werden gezien als radicaal gingen ze zichzelf ook zien als radicaal. Bovendien leidt het ontstaan van een gemeenschappelijke radicale zelfcategorisering binnen de menigte tot gevoelens van consensus. Dit schept wederzijdse verwachtingen van onderlinge ondersteuning, die de menigte de moed geeft om hun radicaliteit te uiten en te richten op de politie (Drury & Reicher, 2009). De onderzoekers Reicher en zijn collega's suggereren dat de relatie en de balans tussen groepen binnen de menigte in ernstige mate afhangt van de interactie tussen de menigte en de buitenstaanders. Er is hierbij een drietal aspecten die dat argument ondersteunen.

Allereerst de relatie tussen het handelen van de buitenstaanders en de menigte is direct duidelijk. Het gedrag van de buitenstaanders zorgt ervoor dat er een gemeenschappelijk lot wordt gecreëerd wat vervolgens leidt tot groepsvorming. Hierbij wordt bedoeld op een situatie waarbij bijvoorbeeld de politie wordt gezien als buitenstaander. Deze buitenstaanders hebben de neiging om alle groepsleden van de menigte te behandelen alsof zij hetzelfde zijn, waardoor een gemeenschappelijke ervaring wordt gecreëerd (Reicher et al., 2007).

¹ 1. Het recht tot vergadering en betoging wordt erkend, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet. -2.De wet kan regels stellen ter bescherming van de gezondheid, het verkeer en ter bescherming of voorkoming van wanordelijkheden (Art. 9 Grondwet).

Bij het tweede aspect is sprake van dat het door de buitenstaanders opgelegde gemeenschappelijke lot, de concepten van legitimiteit van de groep schendt of indrukwekkende ervaringen door de menigte als onrechtmatige of als belemmerend worden beschouwd. Dit leidt er toe dat de menigte zich wil verengingen tegen de vijandigheid en angst ten opzichte van de buitenstaanders (Reicher et al., 2007). Er is sprake van schending van legitimiteit, indien het handelen van de buitenstaanders gezien wordt als onrechtmatig. Dit kan zowel het geval zijn bij het publiek als bij de politie. In het eerste geval ziet de politie het handelen van het publiek als onrechtmatig. Dit kan als de politie geprovoceerd wordt wanneer het publiek provocerende leuzen scandeert richting de politie of als de bevelen van de politie om zich te verwijderen niet worden opgevolgd. Anderzijds kan het publiek de handelingen van de politie ook zien als onrechtvaardig. Dit kan tot uiting komen in situaties waarbij de politie een linie vormt en het publiek geen toegang krijgt om een bepaald gebied te betreden. Een ander voorbeeld van een situatie waarbij het handelen van de politie als onrechtmatig wordt beschouwd is wanneer de Mobiele Eenheid (ME) een charge uitvoert en klappen uitdeelt aan personen die zich niet hebben misdragen.

Ten derde beweren Reicher en zijn collega's dat niet alle gedeelde waarnemingen van onrechtmatigheid van buitenstaanders automatisch leiden tot een conflict van alle groepsleden met de buitenstaanders. In plaats van te veronderstellen dat er een scheiding is tussen geweld en geweldloosheid, moet een gedragsspectrum worden overwogen die loopt van actieve deelname aan het geweld tot het onderdrukken van geweld (Reicher et al., 2007). Deze beschouwing geeft weer dat het geloof in het recht van de studenten dat ze het parlement mochten bereiken niet per definitie leidt tot een individuele poging om de Westminster Bridge over te steken. Hoewel er een verdeling was tussen degenen die de aanwijzingen van de NUS-stewards en de politie opvolgden om de Westminster Bridge te verlaten en degenen die hun instructies negeerden, lijkt de niet afhankelijk te zijn in het verschil in perceptie van hun rechten of het handelen van de politie, doch eerder een geval van macht. *“Ik zag geen enkel kwaad in het verschaffen van de toegang tot de brug om hun punt te maken. Ik bedoel, zij wilden alleen gehoord worden en door alleen over de brug te lopen zou geen enkele problemen veroorzaken. Ik had persoonlijk niet de intentie om de brug over te steken vanwege de aanwezige politie, maar ik begreep niet waarom ze de hele menigte niet lieten gaan”* (Reicher, 1996 pag. 123).

Proces van sociale identificatie

ESIM is gebaseerd op het proces van sociale identificatie. Met betrekking tot de psychologie van dynamieken zijn er verschillende abstractieniveaus te onderscheiden, namelijk de persoonlijke identiteit en de sociale identiteit. Met persoonlijke identiteit worden de unieke eigenschappen van een individu

bedoeld. Sociale identiteit betekent het individueel zelfbegrip als lid van een sociale categorie. Sociale identiteit kan soms belangrijker zijn dan individuele overleving. Om te begrijpen hoe patronen van collectieve actie ideologisch samenhangen is het belangrijk om te benadrukken hoe sociale identiteit de individuen en de samenleving tot elkaar brengt. De psychologische basis voor groepsgedrag wordt gevormd door zelfcategorisatie. Met zelfcategorisatie wordt bedoeld dat we ons zelf indelen in een sociale categorie. Hierdoor nemen we deel aan een proces van stereotypering. Hierbij probeert het individu de relevantie van een sociale identiteit te bepalen voor het handelen in de context en probeert het individu zich naar dat handelen te conformeren. Hierbij is de verwachting dat de groepsleden zich op dezelfde manier gedragen en is de verwachting dat er sprake is van consensus over de wederzijdse sociale identiteit. Menigtes zijn over het algemeen ongestructureerde groepen zonder commandolijnen en de mogelijkheid om het eens te worden over normen gedurende relsituaties is zeer beperkt. In dergelijke situaties kan het individuele aspect van de categorisering voorrang te hebben. Hierbij zijn de groepsnormen afgeleid uit reacties en handelen van degenen die als typische groepsleden worden gezien. Deelname aan een psychologische menigte brengt niet direct een gebrek aan controle met zich mee, maar alleen tot een verschuiving naar een toepasselijke sociale identiteit (Reicher, 1982).

Het ESIM impliceert een herwaardering van de basistermen van de sociale identiteit. De eerste basisterm is het begrip van context, die moeten worden begrepen als het gevormde beeld van een groep van het handelen van een andere groep en visa versa. Het tweede basisbegrip is identiteit. Het proces van definiëring van identiteit hangt af van de relaties tussen categorieën in de context.

Vaak wordt het onderscheid van de verandering van de sociale positie en de verandering in ons zelfbegrip over het hoofd gezien. Bij publieke manifestaties kunnen mensen handelen op basis van een aantal inzichten, maar hun handelen kan op verschillende wijzen worden geïnterpreteerd door de buitenstaander (Reicher, 2008).

Het ontstane conflict op de Westminster Bridge in Londen tijdens de demonstratie komt voort uit een botsing over de rechten van demonstranten en autoriteiten. De studenten zagen het als hun recht om naar het parlement te gaan en beschouwden louter de aanwezigheid van de politie als onrechtmatig of onrechtvaardig. De politie veronderstelde dat de demonstranten niet het recht hadden om naar het parlement te gaan en beschouwden de aanwezigheid van de demonstranten als onrechtmatig. Deze botsing zette een proces van interactie in gang tussen groepen gedurende een manifestatie die escaleert. De verschillende groepen beredeneren allen vanuit een ander startpunt. De demonstranten construeren de gebeurtenis als volgt:

- A) Teniet doen van rechten, politie belemmerde het recht om naar het parlement te gaan;
- B) Demonstranten proberen om toch bij het parlement te komen;

- C) De politie gebruikt fysiek geweld om de menigte terug te drijven;
- D) Studenten verdedigen zichzelf tegen de aanvallen van de politie;
- E) Niet uitgelokt politiegeweld.

De politie construeert de gebeurtenis op gelijkende wijze:

- A) Demonstranten bedreigen de ontwrichting van het parlement;
- B) Politie beschermt het parlement van ontwrichting;
- C) De studenten gebruiken fysieke kracht tegenover de politie;
- D) Politie probeert de druk vanuit de studenten in te dammen;
- E) Studenten gebruiken fysiek geweld jegens de politie;
- F) De politie was uit zelfbescherming gedwongen de demonstranten uiteen te drijven.

Geïnitieerde manifestaties zoals bij de Westminster Bridge zijn verre van incidenteel of een bijverschijnsel. Integendeel conflicten ontstaan in contexten waar groepen onverenigbare en onverzoenlijke opvattingen hebben over wat een goede sociale omgeving zou moeten zijn (Reicher, 1996).

Ontplooiing van een collectief conflict

Gedurende een conflict kunnen de collectieve categorieën radicaal veranderen. Dit kan zich uiten in een situatie met een gefragmenteerde menigte. Hierbij distingeert de meerderheid zich van degenen die een confrontatie met de politie verdedigt. In een later stadium kan de menigte die grotendeels homogeen is geworden zich distantiëren van degenen die weigeren deel te nemen aan de confrontatie met de politie. Het verloop van een conflict hangt dus samen met de veranderingen van de zelfcategorisatie van leden van de menigte. Een voorbeeld hiervan is een situatie waarbij de menigte de politie in eerste instantie ziet als neutrale handhaver van de openbare orde, maar waarbij dit verandert in een beeld waarbij de politie wordt gezien als partijdige verdediger van de overheid. Dit geeft een verklaring voor het feit dat het verloop van een conflict verbonden is met de relatie tussen de collectieve actie en de sociale verandering. (Reicher, 1996). Zowel historisch als hedendaags onderzoek toont aan dat autoriteiten de neiging hebben om grote menigtes alleen te benaderen op grond van hun aantallen, die een bedreiging zouden kunnen vormen voor de openbare orde. Dit patroon lijkt in zekere mate te worden aangetoond bij de Westminster Bridge demonstraties. Hierbij zag de politie de demonstranten als een gevaarlijke menigte, waarop ze besloten de Westminster Bridge af te sluiten en niemand toe te laten. Er was hierdoor sprake van een dwingende macht. De demonstranten werden gezien als één geheel, ongeacht hun deelname of intenties.

Onafhankelijk of studenten de confrontaties zochten werd de menigte door de politiepaarden aan de kant geschoven of omver geduwd. Deze politietactieken leidden ertoe dat alle demonstranten dezelfde ervaring deelden. De ervaring van het gemeenschappelijk lot kan een verklaring geven waarom ongenueanceerde politietactieken ervoor kunnen zorgen dat versnipperde groepen van demonstranten een homogene menigte kan gaan vormen. Het gemeenschappelijk lot is een voorbode voor groepsvorming. Deze basis werd gevormd doordat hun gedeelde ervaring, dat hun rechten werden ontzegd, ervoor zorgde dat zij bereid waren om zich in het conflict met de politie te mengen (Reicher, 1996).

Door de werking van de macht van de buitenstaanders verandert niet alleen het karakter van de menigte, maar ook de onderlinge machtsrelatie. Die situatie vormt hierdoor een nieuw beginpunt voor de volgende cyclus van interactie. Een aanvankelijke minderheid die de confrontatie is aangegaan kan niet alleen worden aangewezen als verklaring van een collectief conflict. Het is noodzakelijk om te analyseren hoe de volgende dynamieken tussen groepen de voorwaarden creëren waaronder confronterende acties kunnen worden gegeneraliseerd. Wanneer de menigte als geheel wordt aangepakt uit angst voor zogenaamde onruststokers, zal dit er toe leiden dat een situatie wordt gecreëerd waarin de meerderheid bereid is confronterende activiteiten goed te praten of zelf hieraan deel te nemen. Zelfs diegenen die dit aanvankelijk vermeden en zich distingeerden van dergelijke acties (Reicher, 1996).

2.4 Kritische noot ESIM & alternatieve verklaringen geweldsescalatie

Hoewel het ESIM in dit onderzoek als uitgangspunt wordt gebruikt, betekent niet dat het model wordt gezien als onomstreden.

De escalatie van geweld kan niet alleen verklaard worden door het bestaan van de wij tegen zij- tegenstelling, waarbij ordeverstoringen ontstaan door gedeelde cognitieve activatie van een gemeenschappelijk sociale identiteit bij leden van de menigte (Reicher, 1996, Reicher et al., 2007). Het ESIM is geen alomvattend model om de escalatie van geweld te kunnen verklaren. Er zijn namelijk nog andere mechanismen, die een rol spelen bij de escalatie van openbare-ordesituaties. Zo wordt het mechanisme, waargenomen risico op represailles verantwoordelijk gezien voor de escalatie van geweld. Bij dit mechanisme gaat het erom dat bij situaties die al geëscaleerd zijn, slechts de minderheid van de groep de meest risicovolle soorten gedrag vertoont. De meerderheid zal zich beperken tot mindere risicovolle activiteiten (Adang et al., 2010). Dit mechanisme kan verklaard worden door het concept van situationele criminaliteitspreventie. De situationele criminaliteitspreventie gaat ervan uit dat mensen rationeel handelen en hierbij de voordelen van het plegen van criminele handelingen afwegen tegen de controle op hun handelen. De gedachte van de theorie van situationele criminaliteitspreventie zijn

geworteld in de onderliggende theorieën, zoals de rationele keuze theorie, de gelegenheidstheorie (Clarke en Felson, 1993) en de misdaadpatroontheorie (Brantingham en Brantingham, 1993). Achter elke vorm van criminaliteit ligt een rationale keuze aan te grondslag, om de risico's en de voordelen van de dader af te wegen (Clarke en Felson, 1993). In de rationale keuzetheorie staat de rationele overweging van overkosten en baten centraal (Cornish & Clarke, 1986). De gelegenheidstheorie gaat uit van een drietal kenmerken, te weten gemotiveerde dader, een geschikt slachtoffer en een gebrek aan controle (Felson, 1994). De misdaadpatroontheorie tracht een verklaring te geven voor waarom misdaden juist in bepaalde gebieden worden gepleegd. Deze theorie gaat ervan dat criminaliteit niet willekeurig is maar het voorgenomen kan zijn of opportunistisch. Bij deze theorie wordt de nadruk gelegd op wisselwerking tussen de psychische kaart van de overtreder van zijn of haar ruimtelijke omgeving en de toewijzing van de slachtoffer. (Brantingham en Brantingham, 1981; Brantingham en Brantingham, 1993). De situationele criminaliteitspreventie benadering gaat uit van het principe dat criminaliteit een bewuste keuze, de gebaseerd is op de gelegenheid om een delict te plegen (Clarke en Felson, 1993).

Bezijden het ESIM geen alomvattend model is die de escalatie van geweld volledig kan verklaren, kunnen er ook een aantal inhoudelijke kritiekpunten van het ESIM worden benoemd. Zo kan er kritiek worden geuit op het eerste element, condities van het ESIM. Het eerste element van het ESIM heeft betrekking op de relatie tussen actie van de buitenstaanders, het gemeenschappelijk lot en de groepsvorming. Het optreden van de buitenstaanders, in dit verband de politie kan ook een tegenovergestelde reactie geven. De actie van de politie kan ook het resultaat hebben dat een goedwillend deel van de menigte, die bewust geen confrontatie met de politie wenst, of überhaupt al afkerig is van bijvoorbeeld geweld, zich van de menigte gaat afscheiden en zelfs uit de menigte gaat treden. Zij wil zich dan bewust niet verenigen tot een groep.

3. Methoden

De theorie die ten grondslag ligt aan het ESIM is onderzocht op basis van de casus 'Project X' Haren. Er is gekeken of de principes van dit model ook toepasbaar zijn geweest op de casus 'Project X' Haren. De reden voor de keuze van het ESIM is dat het toegepaste model zowel naar mogelijke positieve als negatieve effecten van de politietactieken op de dynamiek van de menigte kijkt (Adapting to protest, 2008). Theorieën waarin verondersteld wordt dat personen zich impulsiever, irrationeler en gewelddadiger gaan gedragen alleen als gevolg dat ze deel uitmaken van een menigte blijken uit onderzoek onhoudbaar. In tegenstelling tot deze theorieën kan de theorie van ESIM het gedrag van mensen bij incidenten van collectief geweld wel degelijk verklaren vanuit de sociale mechanismen die ook gebruikelijk zijn in andere situaties (Reicher, 1996; Adang, 2007). Bij het beantwoorden van de centrale vraag van de probleemstelling komt de vraag aan de orde wat voor strategieën de autoriteiten voorafgaande en tijdens 'Project X' Haren met betrekking tot het handhaven van de openbare orde hebben toegepast.

Om te onderzoeken of de theorie met betrekking tot het handhaven van de openbare toepasbaar is op de casus 'Project X' Haren, is gebruik gemaakt van empirische waarnemingen. Met empirische waarnemen wordt bedoeld of gefundeerde theorieën overgekomen met de werkelijkheid (Baarda, De Goede & Teunissen, 1997). Het onderzoek is op kwalitatieve wijze verricht. De keuze voor kwalitatief onderzoek is gebaseerd op het gegeven dat de onderwerpen van het onderzoek ingewikkeld en complex zijn. Bij kwalitatief onderzoek bestaat de mogelijkheid om tijdens interviews door te vragen, waardoor meer diepgang kan worden bereikt dan bij kwantitatief onderzoek (Baarda et al., 1997). Kwalitatief onderzoek is gestructureerd, maar wel flexibel. Kwalitatief onderzoek wordt omschreven als wetenschappelijk in de zin van een rigoureuus en gestructureerd onderzoek dat gebaseerd is op gevestigde procedures, waarbij gebruik gemaakt wordt van geaccepteerde methoden en technieken om tekstuele gegevens te kunnen analyseren. Kwalitatieve data-analyse wordt eveneens gezien als reactief vanwege de interpretatieve aard. Hierbij moeten onderzoekers de menselijke ervaringen kunnen begrijpen, uitleggen en interpreteren. Dit vereist het kunnen blootleggen van persoonlijke, sociale en culturele betekenisgeving, wat ten grondslag ligt aan het menselijke gedrag. De balans tussen het wetenschappelijke en het creatieve aspect in de kwalitatieve data-analyse zorgen voor een kwalitatief goede analyse (Hennink, Hutter & Bailey, 2011).

Het onderzoek heeft zowel een deductief als inductief karakter. Met het deductief karakter wordt bedoeld het onderzoeken of een bestaande theorie overeenkomt met hetgeen men in de werkelijkheid tegenkomt (Baarda et al. 2009). Deductieve codes vloeien voort uit thema's van het onderzoeksinstrument

die afkomstig zijn van het conceptuele kader van de studie (Hennink et al., 2011). In dit onderzoek gaat het om op een wetenschappelijk verantwoorde wijze aantonen of de theorie van ESIM te transporteren is naar de casus ‘Project X’ Haren. Bij het testen van een theorie moet voldaan worden aan een tweetal criteria, namelijk verificatie en falsificatie. Bij het verifiëren staat de vraag of er voldoende empirische ondersteuning is centraal. Hierbij moet de theorie overeenstemmen met de gegevens. Met falsificatie wordt het weerleggen van de theorie bedoeld. Hier kan sprake van zijn als kan worden aangetoond dat de relatie tussen bepaalde concepten niet opgaat (Baarda, De Goede & Teunissen, 2009).

3.1 Dataverzameling

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van de onderzoeksgegevens afkomstig van de commissie ‘Project X’ Haren. Zo heeft deelcommissie één van de in totaal drie commissies: ‘Het optreden van de overheid in den brede’ zich gericht op de rol van de autoriteiten. Binnen de politie hebben veel verschillende functionarissen een rol gespeeld met betrekking tot de aanpak van ‘Project X’ Haren. Voor dit deelonderzoek zijn face-to-face interviews gehouden met 94 personen. De interviews zijn afgenomen door een team bestaande uit 8 onderzoekers, waarvan ik zelf deel uit heb gemaakt. De interviews met de betrokkenen zijn op een semi-gestructureerde wijze afgenomen. Hierbij werd van de respondenten gevraagd of zij hun rol en ervaringen met betrekking tot ‘Project X’ Haren op een zo feitelijk en chronologisch mogelijke wijze in eigen woorden konden vertellen. De interviews zijn opgenomen met een memorecorder. Vervolgens zijn deze opnamen woord-voor-woord getranscribeerd. Daarnaast zijn er met nog eens elf personen korte telefonische interviews gehouden. Deze interviews zijn niet opgenomen, maar deze telefoongesprekken zijn beknopt samengevat. Verder heeft de onderzoekscommissie nadere informatie en schriftelijke informatie opgevraagd en is door personen spontaan informatie aangeleverd. Binnen de politie zijn functionarissen op operationeel, tactisch en strategisch niveau geïnterviewd, waaronder buurtagenten, ME-ers, bikers (mountainbike surveillance), beredenen, communicatiemedewerkers, voorlichters, motorrijders, jeugdagenten, een hondengeleider, een voetbalcoördinator en een verkenners. Daarnaast zijn ook bij bestuurders (burgemeester en wethouders) alsmede andere gemeentelijke functionarissen interviews afgenomen. De interviews zijn niet expliciet gebaseerd op de theorie, waarin de concepten uit het theoretisch kader leidend zijn geweest voor het interview. Echter is de beschikbare data wel nauw verwant met de theorie, aangezien de vraagstelling tijdens de interviews betrekking had op het chronologische verloop van de ervaringen van de betrokkenen gedurende het openbare-ordeconflict. Gedurende de interviews kwamen de volgende onderwerpen aan bod; welke informatie was beschikbaar, is gezocht en is gebruikt, welke scenario’s zijn overwogen en

voorbereid, het omslagmoment van feest naar rellen en informatie over relschoppers (Adang, 2013).

3.2 Data-analyse

De gegevens zijn geanalyseerd met behulp van Atlas.ti. Dit programma is een geschikt hulpmiddel om kwalitatieve gegevens te analyseren. Zowel alle relevante interviews als documentatie zijn in het programma opgenomen. Uit alle beschikbare data is een selectie gemaakt van interviews en documentatie die zijn opgenomen in de analyse. Deze selectie bestaat uit respondenten van verschillende disciplines en niveaus. De respondenten die zijn opgenomen in de analyse, zijn geselecteerd vanwege hun betrokkenheid voorafgaande en tijdens het openbare-ordeconflict ten tijde van de casus ‘Project X’ Haren. De respondenten die hiervoor in aanmerking kwamen moesten hierbij een rol hebben in de ordehandhaving met betrekking tot ‘Project X’ Haren, gedurende de voorbereiding, operationeel op de daadwerkelijke locatie of in den brede, waarbij te denken valt aan het uitoefenen van tactische en strategische functies. Uiteindelijk zijn achtendertig interviews opgenomen in de analyse. Vervolgens is een codelijst gehanteerd waarin alle thema’s aan bod zijn gekomen. In deze codelijst staan onder meer de theoretische concepten afkomstig vanuit het literatuuronderzoek beschreven. Ten slotte zijn de interviews en is overige documentatie op basis van de codelijst gecodeerd en geanalyseerd. Het verzamelde onderzoeksmateriaal is geïnterpreteerd aan de hand van dimensies van de theorie. Deze dimensies zijn vertaald in labels en in een labelingsysteem (Baarda et al., 2009).

3.3 Codering

Hieronder is een opsomming weergegeven van de wijze waarop de documentatie is gecodeerd. Deze codering is nodig geweest om de enorme hoeveelheid data te ordenen en te reduceren, zodat de data kon worden geanalyseerd en de probleemstelling kon worden beantwoord. Aan de tekstfragmenten zijn codes toegekend. Aan een tekstfragment kunnen meerdere labels worden gehangen, echter het uitgangspunt bij de codering is geweest dat het moest leiden tot een waardevolle reductie van het onderzoeksmateriaal (Baarda et al., 1997). Er zijn twee types codes te onderscheiden, te weten de deductieve en de inductieve codes. De inductieve codes zijn direct afkomstig vanuit de data en bevatten onderwerpen die leven onder de respondenten. Deze codes zijn uiterst waardevol voor een goede afspiegeling van de onderwerpen waaraan de respondenten waarde hechten. Deze kunnen afwijken met de onderwerpen die de onderzoeker van te voren verwachtte (Hennink et al., 2011). Om te bepalen welke codes aan een tekstfragment moesten worden toegekend, zijn de codes gedefinieerd. Het uitgangspunt van ordening en reductie van

onderzoeksgegevens is gevormd door de theorie van het ESIM. Een code ook wel kenmerk genoemd, kan worden uitgediept in dimensies. Dit zijn aftakkingen van een kenmerk. Door op deze wijze structuur aan te brengen aan de hoeveelheid data, kunnen de onderzoeksgegevens beter worden geïnterpreteerd. Om te bepalen of het coderingssysteem een afdoende dekkend geheel vormde, is hiervan de geldigheid vastgesteld. Zolang er relevante informatie overbleef dat niet was voorzien van een label is de labeling aangepast. Dit proces heeft net zolang geduurd totdat er een dekkend systeem was (Baarda et al., 1997).

Codering

Hieronder volgt een opsomming van de gebruikte codes:

- Context
 - Externe krachten
 - Beïnvloeding van gedrag
- Conditities
 - Ongelijkheid van representaties
 - Ongelijkheid van machtsrelaties
- Strategie handhaven openbare orde
 - Informatie en Intelligence
 - Maximaliseren van de groepsdoelstellingen
 - Communicatie met de menigte
 - Gedifferentieerde benadering
- Dynamieken Interactie politie-menigte (ingroup vs. outgroup)
 - Homogeniteit (groepsvorming)
 - Schending concepten legitimiteit
 - Gedragsspectrum
- Tijdlijn
 - Tijdlijn: Voor
 - Tijdlijn: Tijdens
 - Tijdlijn: Na

3.4 Definiëring & Operationalisatie

Definiëring codering

- *Context*

- Externe krachten

Met externe krachten worden de invloeden van buitenaf bedoeld. De externe krachten worden gevormd door het gedrag van een externe partij. Een voorbeeld hiervan is het gedrag van de politie ten opzichte van demonstranten. Het gedrag van politie vormt dan de externe krachten voor de demonstranten. Wanneer de politie een linie vormt, veronderstelt het publiek dat de politie charges gaat uitvoeren. Op hetzelfde moment vormt de groep demonstranten de context voor de politie (Stott & Drury, 1999, 2000; Stott & Reicher, 1998a).

- Beïnvloeding van gedrag

Deze context leidt tot beïnvloeding van het gedrag. Aan de hand van het zojuist beschreven voorbeeld kan dit worden verduidelijkt. De demonstranten vormden de externe krachten voor de politie. De politie zag de demonstranten als een bedreigende, gevaarlijke en vijandige menigte. Het gevolg daarvan was dat de politie haar gedrag daarop aanpaste (Stott & Drury, 1999, 2000; Stott & Reicher, 1998a).

- *Condities*

- Ongelijkheid van representaties

Deze ongelijkheid uit zich tussen de menigte en de buitenstaanders. Hierbij hebben de verschillende groepen een bepaald beeld van de andere groep. Dit kan verduidelijkt worden met behulp van het Westminster voorbeeld. Tijdens de demonstratie ging de menigte op de grond zitten. Deze groep demonstranten zag deze vorm van protesteren als legaal en legitiem, terwijl de politie dit ervoer als een bedreiging van de openbare orde. De politie veronderstelde hun eigen handelen als een defensieve reactie op een situatie van een toenemende bedreiging van het publiek. De menigte zag het politieoptreden als offensief, provocerend en hardhandig. (Reicher, 1996).

- Ongelijkheid van machtsrelaties

De politie is in staat een eigen definiëring te geven aan wat legitiem handelen is ten opzichte van het publiek. De politie heeft in ondergeschiktheid aan het bevoegd gezag de taak om de

openbare orde te handhaven² en beschikt daarvoor over het geweldsmonopolie. De politie is hierdoor bevoegd om in bepaalde situaties legitiem geweld toe te passen³. Hierbij valt te denken aan gebruik van de wapenstok, pepperspray, traangas, het vuurwapen, slaan of schoppen, forceren van deuren en ramen, inzet van waterwerper of politie-surveillancehond (Drury & Reicher, 2009; Politiewet bw).

- *Strategie handhaven openbare orde*

Er bestaan verschillende richtlijnen die de politie kan toepassen in openbare orde situaties. In de theorie van Reicher en zijn collega's wordt een viertal richtlijnen gegeven.

- Informatie en Intelligence

De eerste richtlijn omvat informatie en intelligence, hierbij is de manier waarop een menigte moeten worden behandeld, gebaseerd op kennis van specifieke sociale identiteiten, de doeleinden, opvattingen en begrip van legitimiteit van de betrokken groepen (Reicher et al., 2007).

- Maximaliseren van de groepsdoelstellingen

Bij de tweede richtlijn ligt de focus op het maximaliseren van de groepsdoelstellingen. Dit komt voort uit het gegeven dat het grootste gedeelte van een menigte legale doelen nastreeft en positieve bedoelingen heeft. Het idee hierachter is dat door het publiek te faciliteren in het maximaliseren van hun legitieme doelen, niet alleen een confrontatie met hen wordt vermeden, maar ook dat zij het publiek voor zich wint. Hierdoor is de meerderheid bereid om hun medewerking te verlenen aan het bestrijden van de minderheid met gewelddadige intenties (Reicher et al., 2007).

- Communicatie met de menigte

De derde richtlijn heeft betrekking op het communiceren met de leden van de groep. Maatregelen zijn alleen effectief als een uitgebreide communicatiestrategie wordt toegepast (Reicher et al., 2007).

- Gedifferentieerde benadering

In de vierde richtlijn wordt het belang benadrukt dat elke menigte een andere aanpak vereist. Bij deze gedifferentieerde benadering is het uitgangspunt dat het publiek met respect wordt

² De politie heeft tot taak in ondergeschiktheid aan het bevoegd gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregels te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven (Art. 1 Politiewet 1993).

³ -1. De ambtenaar van politie die is aangesteld voor de uitvoering van de politietaak is bevoegd in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening geweld te gebruiken, wanneer het daarmee beoogde doel dit, mede gelet op de aan het gebruik van geweld verbonden gevaren, rechtvaardigt en dat doel niet op een ander wijze kan worden bereikt. Aan het gebruik van geweld gaat zo mogelijk een waarschuwing vooraf (Art. 8, lid 1 Politiewet 1993).

benaderd. Dit zorgt ervoor dat de menigte zich geen homogene groep gaat vormen. Hierdoor wordt voorkomen dat wanneer een kleine minderheid problemen veroorzaakt, de massa bij een reactie van de politie niet in het geweld wordt meegesleept (Reicher et al., 2007).

- *Dynamieken Interactie ingroup-outgroup (interactie politie-meningte)*

De onderzoekers Reicher en zijn collega's suggereren dat de relatie en de balans tussen groepen binnen de menigte afhangt van de interactie tussen de menigte en de buitenstaanders. Er is hierbij een drietal elementen dat dit argument ondersteunt.

- Homogeniteit (gemeenschappelijk lot)

Het gemeenschappelijke lot is een voorbode voor groepsvorming. Wanneer een menigte op eenzelfde manier wordt behandeld, ongeacht de wijze waarop zij zich gedraagt of wat hun intenties zijn, delen zij dezelfde ervaring. Hierdoor kan een menigte van versnipperde groepen een psychologische homogene groep vormen. Door de gedeelde ervaring kunnen individuen die eerst een conflict probeerden te vermijden zich toch mengen in het conflict. Door het handelen van de buitenstaanders verandert zowel het karakter van de menigte (ingroup) als ook de onderlinge machtsrelaties. Hierdoor ontstaat een nieuw beginpunt van een volgende cyclus van interactie. De homogeniteit van de menigte kan worden geïllustreerd door het ten gehore brengen van gezamenlijke gezangen of het voorkomen dat andere leden van de menigte worden gearresteerd (Reicher, 1996).

- *Selffulfilling prophecy*

Bij het ontstaan van een homogene menigte kan ook sprake zijn van selffulfilling prophecy. Hiermee wordt een zelf waarmakende voorspelling bedoeld, waarbij de identiteit van de individuen verandert. Wanneer een menigte door de politie wordt als radicaal gezien, zullen de leden van de menigte zichzelf ook gaan zien als radicaal. Het perspectief ten opzichte van de autoriteiten van diegenen die zichzelf zagen als gematigden veranderen. Hierdoor zal ook hun identiteit veranderen (Drury & Reicher, 2009).

- Schending concepten legitimiteit

Een door de buitenstaanders opgelegd gemeenschappelijk lot kan ervoor zorgen dat de concepten van legitimiteit van de groep worden geschonden. Deze indrukwekkende ervaringen, die als onrechtmatig of als belemmerend worden beschouwd, kunnen ervoor zorgen dat de menigte zich wil verenigen tegen de vijandigheid en angst ten opzichte van de buitenstaanders (Reicher et al., 2007). De definiëring van de concepten van legitimiteit zijn

belangrijk op twee verschillende niveaus. Enerzijds bepaalt het wanneer een menigte toetreedt tot een conflict en onder welke omstandigheden. Anderzijds bepaalt de definiëring van de concepten van legitimiteit onder welke exacte omstandigheden welke leden van de menigte die afwijzend tegenover het gebruik van geweld staan daadwerkelijk in het conflict raken. Een belangrijke pijler van die omstandigheden is de mate van doeltreffendheid. Met doeltreffendheid wordt bedoeld in hoeverre de actie succesvol is. Indien het doel is om de politielinie te doorbreken, maar er een overmacht aan politie is, is het weinig zinvol om deze actie in te zetten. Doeltreffendheid is een belangrijke voorspeller van zowel het moment waarop mensen deelnemen aan gemeenschappelijke bewegingen als de tactieken die bij dergelijke bewegingen worden gebruikt (Reicher, 1996).

- Gedragsspectrum

Volgens de theorieën van het ESIM leiden niet alle gedeelde waarnemingen van onrechtmatigheid van buitenstaanders automatisch tot een conflict van alle groepsleden met de buitenstaanders. Ter vervanging van de veronderstelling dat er een strikte scheiding is tussen geweld en geweldloosheid, moet in ogenschouw worden genomen dat er een gedragsspectrum is dat loopt van actieve deelname aan het geweld tot het bedwingen van geweld (Reicher et al., 2007).

3.5 Codeerschema

Alle interviews en documentatie zijn opgenomen in het kwalitatieve data-analyseprogramma Atlas.ti. Om de data te kunnen analyseren is een codelijst gehanteerd waarin alle thema's van het onderzoek zijn vastgesteld. Hier komen onder meer de theoretische concepten afkomstig van het literatuuronderzoek aan bod. Vervolgens zijn de interviews op basis van de lijst gecodeerd en geanalyseerd.

3.6 Betrouwbaarheid

Interne validiteit

Om met zekerheid te kunnen stellen dat het proces van dataverzameling en data-analyse op een methodisch verantwoorde wijze is verlopen, zodat de onderzoeksresultaten een juiste weergave zijn van de onderzochte praktijksituatie, dienen de onderzoeksgegevens op een zorgvuldige wijze te worden verzameld en vervolgens accuraat te worden geanalyseerd. Een belangrijk hulpmiddel om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten is gebruik te maken van dataregistratie en data-analyse apparatuur. De interviews die voor dit onderzoek zijn gebruikt, zijn middels een memorecorder

opgenomen en vervolgens woord-voor-woord uitgewerkt. Goed functionerende en betrouwbare methoden bieden nog geen volledige garantie dat de verzamelde data ook een juiste afspiegeling is van de onderzochte praktijksituatie. Om te kunnen garanderen dat de verzamelde data een juiste afspiegeling is van de praktijksituatie en de probleemstelling adequaat te kunnen beantwoorden is meer nodig. Een bijdrage aan de garantie voor de interne validiteit kan geleverd worden door de onderzoekssituatie te laten beschrijven en te interpreteren door de betrokkenen. De respondenten die geïnterviewd zijn hebben allen een rol gehad voorafgaand, tijdens, dan wel na afloop van de gebeurtenissen in de casus 'Project X' Haren en zijn daardoor in staat om een beschrijving van de gebeurtenissen te geven en hun interpretaties daarvan. Daarnaast is het ook van belang dat gecontroleerd wordt op intersubjectiviteit. Bij intersubjectiviteit gaat het om de vraag of de onderzoeksresultaten gekleurd zijn door diegene die het uitvoert, waarbij het de vraag is of bij hetzelfde onderzoek de resultaten verschillend zijn door het verschil van interpretatie van de onderzoeker. Om problemen met betrekking tot intersubjectiviteit te vermijden moeten dezelfde protocollen gehanteerd worden. In dit onderzoek is een gedeelte van het materiaal door een tweede beoordelaar gecodeerd om het risico te vermijden dat de codering beïnvloed zal kunnen worden een mogelijke subjectieve beoordeling door de auteur. Vervolgens zijn deze coderingen naast elkaar gelegd en is gekeken in hoeverre er overeenstemming was om te kunnen concluderen dat wanneer het onderzoek door een andere persoon zou worden uitgevoerd tot dezelfde onderzoeksresultaten zou hebben geleid. Bij verschillen tussen de coderingen is dit bijgesteld, net zo lang totdat de uitkomsten zo goed als gelijkend waren (Baarda et al., 1997).

Externe validiteit

Vervolgens is het de vraag of de resultaten en conclusies ook van toepassing zijn in andere situaties. De onderzoekssituatie en de feitelijke situatie zullen zoveel mogelijk op elkaar moeten lijken om de getrokken conclusies uit de onderzoekssituatie te kunnen generaliseren naar mogelijke andere situaties. Aangezien elke onderzochte onderzoekssituatie van elkaar verschilt, is het van belang om de situaties met elkaar vergelijkbaar te maken. Dit kan bereikt worden door relevante kenmerken of criteria vast te stellen. Dit is bewerkstelligd door gebruik te maken van een codering van belangrijke kenmerken afkomstig uit de literatuur en door gebruik te maken van een model dat binnen het werkveld breed geaccepteerd en toegepast wordt (Baarda et al., 1997). Mede om deze reden is in dit onderzoek de keuze gevallen op het zogenoemde ESIM.

3.7 Ethische kwesties

De interviews zijn niet gehouden op basis van volledige vrijwilligheid. De data die voor dit onderzoek zijn gebruikt, zijn afkomstig van de documentatie en interviews die in het kader van de onderzoekscommissie zijn gehouden. De respondenten zijn hierbij gehoord door een onderzoekscommissie. Voorgaande aan de interviews is respondenten niet verteld dat zij verplicht waren om mee te werken. Het is echter mogelijk dat de respondenten zich wel verplicht voelden om hieraan hun medewerking te verlenen. Met betrekking tot de vertrouwelijkheid en anonimiteit is de respondenten geen volledige anonimiteit beloofd, aangezien in het onderzoeksrapport wel functienamen zijn gebruikt, die in enkele gevallen (bij unieke, meestal leidinggevende functies) herleidbaar zijn naar personen. Niettemin is wel getracht de vertrouwelijkheid te waarborgen door zorgvuldig om te gaan met door de respondenten verstrekte informatie.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de analyses gegeven van de theoretische concepten van het ESIM vanuit de data van de casus ‘Project X’ Haren. Aan de hand van de coderingen volgen de uitwerkingen van de theoretische concepten.

4.1 Tijdlijn

Om een weergave te geven van de gebeurtenissen volgt nu een tijdsreconstructie. De tijdsreconstructie is opgedeeld in drie fasen; de tijdlijn voorafgaand aan de dag van ‘Project X’ Haren, deze loopt van de gehele aanloop naar ‘Project X’ Haren tot vrijdag 21 september 14.00 uur. De tweede fase; Tijdens loopt van vrijdag 21 september van 14.00 uur tot zaterdag 22 september 04.00 uur. De derde en laatste fase is de tijdlijn na die loopt vanaf zaterdag 22 september 04.00 uur.

Tijdlijn: Voor

Op 6 september 2012 maakt Merthe, een 16-jarige inwonster van de Groningse gemeente Haren op Facebook een evenement aan om haar zestiende verjaardag te vieren. Ze maakt het evenement openbaar. In korte tijd wordt de uitnodiging wijd verspreid en loopt het aantal aanmeldingen snel op tot enkele duizenden mensen. Inmiddels wordt de link gelegd met de film ‘Project X’. In de Amerikaanse film loopt een via Facebook georganiseerd feest ten gevolge van overmatig gebruik van drank en drugs door de deelnemers volledig uit de hand. In overleg met haar vader besluiten ze de uitnodiging van Facebook te verwijderen. Echter verschijnen er al snel weer nieuwe Facebookpagina’s, waarin nieuwe evenementen worden aangemaakt. Ze proberen contact op te nemen met personen die deze pagina’s hebben aangemaakt om de pagina’s te verwijderen. Hoewel een aantal personen dit verzoek heeft gehonoreerd blijft één pagina ‘Project X’, die is aangemaakt op 7 september, bestaan en het aantal aanmeldingen op deze pagina neemt fors toe. De vader van Merthe neemt contact op met de politie. Inmiddels duiken er filmpjes op YouTube op en begint de media er aandacht aan te besteden. In eerste instantie de lokale media en in een later stadium ook de landelijke media. Op maandag 10 september neemt de buurtagent contact op met de vader van Merthe. Ze komen tot de conclusie dat ze niet goed weten wat ze ermee moeten. De buurtagent geeft aan dat hij het intern uit zal zetten. Inmiddels is er ook contact tussen de buurtagent en de adviseur integrale veiligheid van de Gemeente Haren. Aangezien de vader van Merthe geen reactie meer heeft gekregen van de politie neemt hij zelf contact op met de burgemeester, hij schrijft eveneens een brief aan de buurtbewoners van de Stationsweg. Inmiddels wordt het gezin belaagd door mediabelangstelling. Op dinsdag 18 september vindt een overleg plaats tussen vertegenwoordigers van de

politie en de gemeente, waaronder de adviseur integrale veiligheid van de gemeente Haren, een projectleider en buurt- en jeugdagenten van de politie. Uit het overleg zijn de volgende uitkomsten te vermelden; de doelstelling van de politie is om ervoor te zorgen dat de Stationsweg net zo rustig is als op een reguliere vrijdagavond, de politie verzoekt de gemeente om een noodverordening achter de hand te hebben, om zodoende onwillige mensen te kunnen verwijderen. Daarnaast werd besloten om de straat niet af te sluiten, omdat hekken juist aandacht kunnen trekken. Het dilemma was dat door te communiceren juist onrust zou kunnen worden veroorzaakt. De kernboodschap naar de media luidde als volgt: “Er is geen feest. De politie heeft de nodige maatregelen genomen.” De belangstelling rondom ‘Project X’ Haren raakte in een stroomverstelling toen de media melding maakte dat de gemeente een noodverordening zou hebben afgekondigd. Op woensdag 19 september vindt om 13.00 uur een driehoeksoverleg plaats. Hierin nemen onder meer de burgemeester, de officier van justitie en de districtchef politie zitting. Tijdens dit overleg wordt besproken dat de doelstelling van vrijdag 21 september moet zijn dat deze vrijdagavond hetzelfde moet zijn als reguliere vrijdagavonden. Het uitgangspunt moet laagdrempelig zijn met als uitgangspunt ‘Er gebeurt hier niets.’ Op donderdagmiddag 20 september vindt een tweede driehoeksoverleg plaats. De belangrijkste besluiten die tijdens dit overleg zijn genomen, is dat het dorp Haren niet zal worden afgesloten. De Stationsweg zal daarentegen wel worden afgesloten. De bezoekers zullen naar een alternatief terrein worden geleid, er wordt een noodverordening opgesteld voor de Stationsweg betreffende het gebruik van alcohol. In de loop van donderdagmiddag 20 september wordt een SGBO (Staf Grootchalig Bijzonder Optreden) bijeen geroepen. De leden van dit SGBO komen om 16.00 uur bijeen en informeren elkaar over de stand van zaken. Elke discipline krijgt de opdracht een deeldraaiboek uit te werken. Op donderdagavond worden op een bewonersbijeenkomst de bewoners van Stationsweg door de burgemeester en de politie geïnformeerd. Tevens wordt de gemeenteraad door de burgemeester geïnformeerd. Op vrijdagochtend 21 september komt het SGBO opnieuw bij elkaar om de draaiboeken aan elkaar te presenteren. De beleidsuitgangspunten en de tolerantiegrenzen worden goedgekeurd.

Op vrijdagmorgen laat het SGBO zich informeren of er nog berichten komen vanuit de sociale media die het beeld zouden veranderen. De situatie in de loop van de ochtend was dat lokale jeugd op scooters even gingen kijken, maar verder geen bijzonderheden. De Stationsweg was toen nog toegankelijk voor verkeer. Om 12.00 uur werd het drukker in de staat, maar op dat moment was er nog geen sprake van dreiging, de sfeer was gemoedelijk en jolig. In de loop van de middag is er voornamelijk veel jeugd die een kijkje komt nemen. Deze belangstelling komt duidelijk tot uiting in het volgende citaat afkomstig uit één van de interviews:

“Dus (...) die stonden op poll position om het zo maar te zeggen. Ik heb er een hele tijd mee staan kletsen. En die (...) vonden het allemaal wel leuk, het nieuws liep daar rond, het was allemaal wel heel spannend, dat zag je ook wel aan ze.” (Politie jeugdagent)

Tijdslijn: Tijdens & Na

Om 14.00 uur wordt de Stationsweg door middel van hekken afgesloten. De weg is alleen nog toegankelijk voor bewoners. In een later stadium worden de wegen voor verkeer in de ring buiten de Stationsweg afgesloten om de toenemende verkeersdruk te reguleren. Om ongeveer 18.00 uur neemt de druk wat af, het wordt rustiger rondom de afzettingen. Tevens is rond dit tijdstip een noodverordening in werking getreden. Deze noodverordening betrof een ‘genuanceerd alcoholverbod’ wat betekende dat het drinken van alcohol niet was toegestaan evenals het bij zich hebben van geopende flesjes of blikjes alcohol. De gedachte dat het belangstelling voor ‘Project X’ Haren afneemt wordt geïllustreerd door een agent:

“Ik zei tegen een collega: ‘misschien waait het nog wel over ook, want het wordt nu heel rustig’.” (Politie buurtagent 2)

Om 18.30 uur wordt het toch weer drukker bij de hekken. Op een gegeven moment begint de kruising Stationsweg/Jachtlaan vol te stromen. Het publiek heeft in eerste instantie vooral aandacht voor de alom aanwezige pers en zingen liedjes met betrekking tot het verjaardagfeest van Merthe. In de loop van de avond, als het donker begint te worden (omstreeks 19.45 uur), wordt de aandacht door een deel van het publiek meer verlegd naar de politie die om 19.50 uur positie heeft genomen achter de hekken. Er wordt vuurwerk afgestoken en er wordt ongericht met lege blikjes en flesjes gegooid. Later wordt er meer richting de politie gegooid en klinken spreekkoren richting de politie. Door de aanwezige politieagenten wordt gevraagd om inzet van ME (Mobiele Eenheid). Voor de politie blijft het dan nog wel mogelijk om zich tussen de mensenmassa te begeven. Zo wordt bijvoorbeeld een laserpen die richting de politie scheen in beslag genomen en wordt een automobilist die zich in de mensenmenigte vastreed, de drukte uit geleid. Een agent beschrijft de opbouw van een jolige tot een grimmigere sfeer als volgt:

“Tussen 19.00-20.00 uur toen was het gebeurd. Iedereen begint dan te lachen, opeens hoor je vuurwerk weet je wel dat soort dingen. En dan beginnen ze aan een lantaarnpaal te hangen. Nou dan voel je al dat er iets gaat komen. Want als jij iets doet doe ik jou na. En die man doet mij weer na, die doet die weer na dat is het vervelende.” (Politie Buurtagent Haren 1)

Om 19.55 uur wordt door het SGBO de beslissing genomen om op te schalen. De beschikbare

noodhulpeenheden dienen zich naar het politiebureau in Haren te begeven, twee groepen van de ME worden gealarmeerd om op te komen in Groningen. Daarnaast worden drie groepen ME, die op dat moment ingezet werden ten behoeve van voetbalwedstrijden in Emmen en Leeuwarden, opgeroepen om naar Haren te gaan. Rond 20.50 uur arriveerden de eerste ME-ers die voordat zij zich hadden omgekleed dienst deden als spotters, rondom de toegangswegen van Haren. De aanwezige platte petten (politiefunctionarissen die gekleed zijn in regulier politie-uniform) zetten op dat moment direct de hekken aan de kant op de kruising Stationsweg/Jachtlaan en de ME stapt uit het voertuig. Het publiek deinst een stuk terug, de ME neemt positie in en wordt massaal bekogeld. Op dat moment escaleert de situatie. De ME groep heeft de nodige moeite om zich staande te houden. Doordat ze maar met een beperkt aantal ME'ers zijn kunnen zij de menigte niet verdrijven.

Als versterking, bestaande uit meerdere groepen, ter plaatste is gearriveerd, lukt het de ME de kruising schoon te vegen. Het publiek wordt verschillende kanten opgedreven. Het geweld blijft hevig; er worden auto's in brand gestoken. Het lukt de ME niet de openbare orde te herstellen. De ME vraagt toestemming voor het gebruik van traangas. Hoewel er op een bepaald moment wel toestemming voor dit middel is gegeven wordt het uiteindelijk niet ingezet. Het geweld verplaatst zich inmiddels naar het centrum. Daar worden ruiten van winkels vernield, plunderingen gepleegd en brand gesticht. Het was de bedoeling om de menigte naar een opvanglocatie te brengen, de voormalige sportvelden van voetbalvereniging VV Gorecht. In het voorstadium werd dit terrein nog bestempeld als alternatieve feestlocatie. Er werd echter door de autoriteiten besloten om geen alternatief feest te organiseren. Op dit terrein zijn lichtmasten geplaatst en is uiteindelijk een muziekinstallatie geïnstalleerd. Echter slaagt de politie er niet in om grote groepen daar te houden. Daarnaast zijn door het ROT (Regionaal Operationeel Team) bussen geregeld, die bedoeld waren om de goedwillende bezoekers naar het uitgaansgebied in de binnenstad van Groningen te leiden. Deze locatie zou beter geschikt zijn om grote mensenmassa's op te vangen. Nadat het geweld zich meer naar het centrum verplaatst worden de gereedstaande bussen ook doelwit en worden ruiten van bussen ingeslagen. Nadat er meer ME is gearriveerd slaagt de politie erin de menigte uit elkaar te drijven. Pas nadat de ME-beredenen de linie versterken lukt het om de openbare orde weer te herstellen, zoals blijkt uit het volgende citaat:

“We waren ze aan het wegdrijven richting de stad over de Rijksstraatweg en die meute liep daar nog te sodemieteren. We hebben een charge uitgevoerd en dat hebben we drie keer gedaan en toen was het feestje afgelopen. (...) dan heb je het verschil gemaakt.” (Politie Chef Cluster Levende Have)

Nadat het begint te regenen en de laatste reischoppers zijn verjaagd keert de rust terug.

4.2 Context

Binnen een openbare orde situatie vormt de context een belangrijke factor. De context is te onderscheiden in externe krachten en beïnvloeding van gedrag. Het verschil tussen externe krachten en beïnvloeding van gedrag is dat het bij externe krachten voornamelijk gaat om de invloeden van buitenaf. Hierbij gaat het om de aanwezigheid van externe partijen. Bij de beïnvloeding van gedrag gaat het erom op welke manier deze externe partij het gedrag ook daadwerkelijk kan beïnvloeden (Drury & Reicher, 2009).

4.2.1 Externe krachten

Gekeken naar de casus ‘Project X’ Haren blijkt uit de data dat er verschillende externe krachten te benoemen zijn. Hierbij valt te denken aan het publiek dat een externe kracht vormt voor de autoriteiten en de politie voor het publiek. In de volgende paragraaf beïnvloeding van gedrag zal hier verder op in worden gegaan. Daarnaast kan als externe kracht de rol van de media worden benoemd. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt in het voortraject, de dagen voorafgaande aan ‘Project X Haren’ en de dag zelf. In de dagen voorafgaand aan ‘Project X’ Haren werd er door de lokale en landelijke media veel aandacht aan besteed. Net als in de traditionele media was het ook op de sociale media een veelbesproken onderwerp. Ter illustratie van de belangstelling volgt nu een citaat dat ingaat op de mediabelangstelling in de aanloop van ‘Project X’ Haren en van de mediabelangstelling op de dag zelf:

“(...) toen ik daar kwam toen stonden er al redelijk wat tv-stations, fotografen daar voor de deur, radio stond er overal al, dan weet je al van dat ‘t gaat gebeuren ja. Ja en vooral als er ‘n groepje mensen, nou dat wordt ‘n groep en ‘n groep dat dijt steeds verder uit, daar zie je ‘t al, ja en dat kun je niet meer voorkomen.” (Politie Projectleider Basiseenheid Zuid)

4.2.2 Beïnvloeding van gedrag

Om te voorkomen dat het publiek aangetrokken zou worden om juist naar de Stationsweg te gaan, is besloten om de wegen in eerste instantie niet af te sluiten. Hieronder volgt een citaat over de afweging over het al dan niet plaatsen van hekken:

“Toen hebben we ook gesproken van; ‘moeten we die straat gaan afsluiten’, gezegd van; ‘nee, niet want hekken trekt juist aan’. Dan denken mensen er is juist iets, daar kan ik overheen van oh er is blijkbaar

iets aan de hand, want ze zetten het af of ze verwachten ellende. (...) Dus we willen geen selffulfilling prophecy creëren.” (Gemeente Haren Adviseur Integrale Veiligheid)

Op vrijdag 21 september lijkt de media een rol te spelen in de beïnvloeding van het gedrag. De aanwezigheid van de media lijkt de menigte te beïnvloeden. Wanneer de media de camera's en schijnwerpers op de menigte richt, leidt dit tot een reactie van het publiek. Dit beeld van beïnvloeding van gedrag wordt duidelijk geïllustreerd door het volgende fragment:

“Er staat een cameraploeg die doet de lampen aan en de massa begint te springen. Een cameraploeg die verderop staat, ziet die springende massa en denkt: ‘Hé, daar is wat aan de hand?’ en doet ook de lichten aan. Dan gaat een grotere massa (...) en kijk ik bedoel dat is een neveneffect, maar het heeft wel degelijk effect op die situatie.” (Politie SGBO Hoofd Ordehandhaving)

4.3 Conditities

Het ESIM stelt dat er voor het ontstaan van publieke conflicten bepaalde condities noodzakelijk zijn. Deze condities zijn tweeledig. De eerste conditie is ongelijkheid van representaties waarbij de verschillende groepen een bepaald beeld van de andere groep hebben. De ene groep kan zich bijvoorbeeld bedreigd of geprovoceerd voelen door de andere groep (Reicher et al. 1996). De tweede conditie is ongelijkheid van machtsrelaties. Hierbij gaat het erom dat de autoriteiten een machtspositie hebben ten opzichte van het publiek.

4.3.1 Ongelijkheid van representaties

In eerste instantie lijkt er geen ongelijkheid te bestaan tussen het publiek en de politie. In het begin werd de politie niet gezien als vijand en ziet de politie het publiek niet als bedreiging. Later op de avond verandert dit. Er komen steeds meer mensen naar de kruising Stationsweg/Jachtlaan. De politie probeert ook rekening te houden met het beeld dat de menigte van de politie heeft. Zo probeert de politie niet te provoceren door de laagdrempelige insteek. Dit tracht de politie te doen door in haar verschijningsvorm zo min mogelijk op te vallen en geen agressie op te wekken door het zichtbaar dragen van bijvoorbeeld een helm, schild en wapenstok. De discussie omtrent de invloed van verschijningsvorm komen in de volgende citaten aan bod:

“Kijk, als wij van tevoren gezegd hadden van ‘de ME staat er’, dat is een uitnodiging toch? Als je van te

voren zegt van: *‘wij gaan met een grote groep ME in de straat staan, want er komt hier geen feestje’*. Dat moeten we vooral zeggen. Dan komt heel rellend Nederland naar Haren, omdat ze zeggen van: *‘dat zullen we nog wel zien of hier een feestje is’*. Dus de insteek is in principe altijd low-profile.” (Politie Buurtagent Haren 3)

“Die jongens werden aangestuurd (...) die kregen op hun sodemieter omdat ze in het ME pak liepen: ‘jullie provoceren als ME-ers’.” (Politie ME Pelotonscommandant ME Friesland)

Het beeld van de politie was dat het publiek het op de woning waar ‘het feestje’ gevierd moest worden, zou hebben gemunt. De politie wilde dit voorkomen, waardoor op den duur is besloten om de Stationsweg, de straat van de woning, af te sluiten met hekken. Zoals eerder gezegd, wordt gedurende lange tijd door het publiek de politie niet gezien als haar vijand. Echter na verloop van tijd wordt de aandacht die tot dan toe voornamelijk is gericht op ‘het verjaardagfeestje’ van Merthe, verlegd naar de politie. Hierbij worden door een deel van de menigte spreekkoren gescandeerd in de richting van de politie. Hoewel het wel steeds drukker wordt, is behalve verbale agressie richting de politie nog geen sprake van fysieke dreiging. Er wordt nog niet aan de hekken getrokken en niet met voorwerpen gegooid. Wel wordt er veel bier door de lucht gegooid. De politie ervaart de menigte op den duur als bedreigend en besloot daarop een linie te vormen voor de hekken. Op dat moment was de situatie nog steeds beheersbaar. Doordat steeds meer mensen zich bij de kruising verzamelen wordt de druk groter. Ook wordt er met lege blikjes en flesjes gegooid, niet gericht op de politie, maar het zorgt voor angst bij de politieagenten die daar onbeschermd stonden. Dan wordt de vraag om ME bij deze agenten ook groter. Het publiek, dat in eerste instantie voornamelijk bestond uit nieuwsgierigen, waaronder ouderen en buurtbewoners verandert van samenstelling. De oudere mensen verlaten de kruising en er blijven voornamelijk jongeren over. De verandering van samenstelling komt duidelijk tot uiting in het volgende fragment:

“Ja, met dien verstande dat die ouderen zich eigenlijk al een beetje bij het hek bij de politie hadden opgesteld en die keken echt zo’n beetje rond, maar dat mixte al niet meer met die jeugd. Want de jeugd was al zodanig aan het bewegen en aan het hossen ofzo en dat de oude lui daar niet tussen, die voelde zich daar niet prettig.” (Politie Buurtagent Haren 2)

Naast de veranderende samenstelling van de massa, leek ook de bejegening in de richting van de politie te veranderen. Waar de politie eerst door het publiek werd gezien als neutrale handhaver verandert dit beeld

door een deel van het publiek naar een vijandiger karakter, zoals blijkt uit het volgende citaat:

“Wat mij bij bleef (...) een geel hesje had ik aan, (...) ik schrok van hoe er naar mij gekeken werd. Ik merkte toen ik door een groep fietste dat ze bijna aan het joelen waren: ‘we hadden hem kunnen pakken.’ Zo voelde het aan. Ik heb gauw mijn hesje uitgetrokken (...) om niet op te vallen.” (Politie Unitchef Basiseenheid Zuid)

Na verloop van tijd arriveert de eerste groep ME. Op dat moment worden de dranghekken waar het aanwezige publiek nog altijd achter bleef staan door de platte petten weggehaald en wordt door de eerste ME-groep een linie gevormd en een charge uitgevoerd. Op dat moment escaleert de situatie volledig en worden voorwerpen naar de politie gegooid. Een agent beschrijft het moment van escalatie als volgt:

“En toen probeerden zij een charge uit te voeren, maar er waren zoveel mensen en toen ging het in no time los.” (Politie Motorrijder)

Opmerkelijk genoeg is aan de andere zijde van de Stationsweg, waar ook hekken zijn geplaatst geen massale druk van het publiek. Dit terwijl er wel grote bezoekersstromen van mensen die per trein naar Haren afgereisd waren voorbij kwamen. Op die kruising stond een aantal agenten, wat duidelijk voldoende indruk maakte waardoor mensen ‘keurig’ omliepen naar de andere kant van de Stationsweg waar het gros van de menigte zich had verzameld. Het volgende citaat beschrijft het contrast tussen de twee verschillende locaties. Waar aan de ene kant grote hoeveelheden mensen zich verzamelden en zich ongeremdheden voordeden, bleef het aan de andere kant betrekkelijk rustig:

“Aan de andere kant was er helemaal geen druk. Daar stonden soms twintig man of zo bij een hek maar de buurtagenten konden er gewoon gezellig wat mee kletsen. Maar hier bij ons was de leeftijd wat jonger (...) dus daar zijn ook wat meer collega’s heen gedirigeerd. Ook wel logisch, want bij die hekken stonden er ondertussen wel tussen de vijfhonderd en duizend man.” (Politie Medewerker Politie Basis Zorg)

Niettemin was de angst bij de politie groot. Doordat de sfeer grimmiger was geworden voelde de politie een enorme vijandigheid zoals blijkt uit onderstaand citaat:

“De sfeer was, als ze je dood konden maken, hadden ze dat gedaan. Ja, het was echt gewoon oorlog. (...) ik heb nog nooit zo’n agressieve sfeer meegemaakt.” (Politie Buurtagent Haren 3)

4.3.2 Ongelijkheid van machtsrelaties

De tweede conditie is ongelijkheid van machtsrelaties. Hierbij speelt het feit dat de autoriteiten een ongelijke relatie hebben met het publiek. Zo hebben de autoriteiten bepaalde bevoegdheden waar zij over beschikken, dit in tegenstelling tot het publiek die deze niet hebben. Zo is de politie bevoegd om in bepaalde situaties legitiem geweld toe te passen. In de casus 'Project X' Haren hebben de lokale autoriteiten dan ook gebruik gemaakt van hun bevoegdheden. Om de openbare orde te handhaven hebben de autoriteiten verschillende maatregelen genomen. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen preventieve en repressieve maatregelen.

Preventieve maatregelen

De preventieve maatregelen bestaan uit middelen die de autoriteiten in kunnen zetten ter voorkoming van verstoring van de openbare orde. Hierbij valt te denken aan een noodverordening of noodbevel.

Noodbevel

De autoriteiten hebben een getracht een aantal maatregelen te nemen ter voorkoming van openbare orde verstoringen. Hiervoor is een noodbevel getekend die de autoriteiten de mogelijkheid bood om individuen te verwijderen uit de Stationsweg en de directe omgeving. Uiteindelijk is echter geen gebruik gemaakt van dit middel. (Noodbevel artikel 175 Gemeentewet)

Noodverordening (alcoholverbod)

Om de openbare orde beheersbaar te houden hebben de autoriteiten naast het instellen van een noodbevel ook een noodverordening ingesteld (Noodverordening artikel 176 Gemeentewet). In deze noodverordening stond dat er een 'genuanceerd' alcoholverbod was afgekondigd. Dit alcoholverbod hield in dat het voor het publiek op vrijdag 21 september vanaf 18.00 uur niet toegestaan was om geopende alcoholische dranken bij zich te hebben.

Repressieve maatregelen

Naast de preventieve maatregelen bestaan er ook repressieve maatregelen. Deze repressieve maatregelen zijn voornamelijk middelen die kunnen worden ingezet als er sprake van verstoring van de openbare orde, hierbij valt te denken aan het aanwenden van geweldsmiddelen.

Hoewel de Mobiele Eenheid ingezet kan worden als preventief middel wordt het nu als repressief middel

gezien, aangezien in de casus 'Project X' Haren de ME pas is ingezet toen er al kleine verstoringen van de openbare orde hadden plaats gevonden. Voor de inzet van ME is conform regelgeving Mobiele Eenheid toestemming vereist van de burgemeester⁴. Voor de inzet van ME is door de burgemeester van Haren toestemming afgegeven.

Gebruik lange wapenstok

Om de openbare orde te handhaven kunnen naast ME'ers ook reguliere politiefunctionarissen gebruik maken van de lange wapenstok. Om hiervan rechtmatig gebruik te kunnen maken, dient toestemming te worden gevraagd en verkregen bij de burgemeester. Voor het gebruik van de lange wapenstok is toestemming gegeven. De lange wapenstok is ook daadwerkelijk ingezet zoals blijkt uit onderstaand fragment:

"Ja er zijn wel klappen uitgedeeld, Ja, als ze niet luisteren dan moet je maar voelen. Het werd iedere keer duidelijk gezegd van; 'verwijder u of er wordt geweld gebruikt'." (Politie ME Groepscommandant ME Groningen 1)

Een andere ME'er geeft aan dat er niet alleen rake klappen zijn uitgedeeld aan daadwerkelijk ordeverstoorers, maar dat ook mogelijk onschuldige personen klappen hebben gekregen:

"We hebben ook wel klappen uitgedeeld'. Later hoor je dat er klappen zijn uitgedeeld aan mensen van de pers en dat er aangiftes gedaan zijn. Ik zeg; 'dat kan'. Ik heb ook wel mensen eraf getrokken, van jongen; 'hup niet doen, stop'. BPZ (Basis Politie Zorg) erbij of weer terug laten lopen. Als er iemand ligt moet je hem niet slaan, maar in het vuur zijn er wel klappen uitgedeeld die (...) achteraf ja 'niet doen' maar daarvoor ben je ME op dat moment." (Politie ME Groepscommandant ME Groningen 1)

Nog een ander lid van de ME geeft aan minder begrip te hebben voor de ordeverstoorers en aarzelt in deze situatie niet om hardhandig geweld aan te wenden:

"Ik ben niet iemand van slaan, maar als het moet, dan moet het en dat is helder, maar ik heb daar gezegd, 'die gasten die uit de tuin komen, die moet je hard slaan.' Dat gevoel wel. We moeten nu wel even heel goed laten merken dat ze niet meer hier moeten komen, nou ik werk hier nou zo'n tien, elf jaar bij de ME, tuurlijk ook wel andere situaties meegemaakt, maar nooit het gevoel van nou jongens nu gaan we

⁴ (Bron) Artikel 14 Politiewet. In het kader van het handhaven van de openbare orde of hulpverleningstaak zal de burgemeester hiervoor toestemming moeten geven (art.12 Politiewet 1993) en ten behoeve van justitie is dat de officie van justitie (art. 13 Politiewet 1993) http://wetten.overheid.nl/BWBR0031788/geldigheidsdatum_11-08-2014)

slaan. Nee als iemand weg liep dan sla je niet snel. Maar nu wel (...) Dat was toch wel een andere mindset en een andere sfeer.” (Politie ME Groepscommandant ME Groningen 1)

Inzet politie surveillancehond

Naast de inzet van de wapenstok is ook de surveillancehond ingezet als geweldsmiddel. Deze honden hebben een aantal keren mensen gebeten. Hieronder volgt een beschrijving van één van deze bijtincidenten.

“Hier in de linie heeft mijn hond nog iemand gebeten, iemand van de raddraaiers (...) dat waren echt jongens die waren bezig om stenen te gooien naar de ME-groep. (...) de ME chargeerde van die kant. Dus het was ook voor die jongens paniek, dus toen hebben we hier eentje te pakken gehad, ook de goede, want die gooide ook de stenen.” (Politie Hondengeleider)

Vuurwapen gebruik

Het zwaarste geweldsmiddel dat de politie in kan zetten is het vuurwapen. Ofschoon dit geweldsmiddel uiteindelijk niet daadwerkelijk is ingezet, zijn er wel momenten geweest dat agenten hebben overwogen om hun dienstwapen te gebruiken. Gedurende bepaalde situaties voelde een aantal agenten zich dermate bedreigd dat ze op het punt hebben gestaan om hun dienstwapen in te zetten. Een politiefunctionaris beschrijft een situatie waarbij een aantal collega's op het punt staat om naar hun vuurwapen te grijpen:

“Op een gegeven ogenblik van, was de druk inderdaad zo gigantisch hoog, dat je inderdaad ook zag aan de collega's dat ze de neiging hadden om met hun hand naar het vuurwapen te gaan. Toen dacht ik voor mezelf, als dit gaat gebeuren, dan zijn we verder van huis. En toen hadden wij het geluk dat er in de straat, een auto in de brand ging. Waardoor de benzinetank explodeerde. En dat creëerde als het ware een natuurlijke buffer.” (Politie ME Groepscommandant ME Groningen 3)

4.4 Strategie handhaven openbare orde

Voorafgaand aan de ongeregelheden heeft de politie gekozen voor een strategie van het beheersen van de openbare orde door zo min mogelijk op te vallen. De filosofie die hieraan ten grondslag lag, was dat de politie wilde voorkomen dat haar optreden provocerend zou werken op het publiek. Zij wilde dit bereiken door het publiek zo laagdrempelig mogelijk te benaderen. Dit kwam tot uiting in de volgende maatregelen die genomen werden: geen politie in het zicht, zorgen voor doorstroming van het verkeer, geen wegen afsluiten. *“Geen politie, niet zichtbaar, minimalistische inzet, klein houden”.* (Politie SGBO Hoofd

Ordehandhaving) Daarnaast mocht de politie niet prominent in beeld, de spotters mochten niet in ME-kleding. Er werd gevreesd dat de agenten door het dragen van beschermende ME kleding, het publiek zou kunnen provoceren. De beschrijving van de totstandkoming van deze strategie wordt als volgt weergegeven:

“Dus in de basis hadden wij bedacht we zetten het dorp af, maar al snel ging dat over in low-profile, niet te veel zichtbare politie in de straat en in het hele proces heb ik een paar keer gehoord; ‘jongens, jullie zijn veel te prominent aanwezig’.” (Politie SGB0 Hoofd Ordehandhaving)

De vrees voor provocatie wordt eveneens weergegeven in de volgende citaten:

“Zelfde als die spotters, die zijn aangevraagd. Oh, die mochten absoluut niet als ME-er worden herkend. Dat mocht niet, platte pet. Ja en dan denk ik ook van, de uitstraling en ik begrijp dat ook wel. Als je kiest voor niks, dan wil je ook niet dat er ME staat, want dan heb je ook wel weer zoiets van hé, we gaan wel iets verwachten.” (Politie SGB0 Hoofd Ordehandhaving)

4.4.1 Informatie & Intelligence

De eerste richtlijn van strategie handhaven van de openbare orde is informatie en intelligence. Hiermee wordt toepasbare kennis over specifieke identiteiten, opvattingen en begrip van legitimiteit van betrokken groepen bedoeld (Reicher et al., 2007). Om een beeld te kunnen vormen van wat voor publiek en met welke intenties zij naar ‘Project X’ Haren op zal komen is het voor de autoriteiten noodzakelijk, om zich actief bezig te houden met het proces van informatie-inwinning. In deze paragraaf wordt beschreven in hoeverre de autoriteiten zich bezig hebben gehouden de processen omtrent informatie en intelligence.

Informatie vergelijkende Project X feesten

In de periode voorafgaand aan ‘Project X Haren’ probeert de politie op verschillende manier informatie te vergaren. In de proces komt informatie aan de orde van ‘Project X’ feesten die in een eerder stadium hebben plaats gevonden. Zo is in het politieel draiboek van ‘Project X’ Haren terug te vinden dat in de Duitse stad Hamburg een jaar eerder een vergelijkbaar feest plaats vond, waar zo’n 1600 mensen op af zijn gekomen. Bij dit feest werden diverse aanhoudingen verricht. Vanuit de Groningse politie is in het voortraject contact gezocht met de Duitse collega’s. Tijdens dit contact is informatie opgevraagd over het aantal aanwezige personen, hoe de Duitse politie zich had voorbereid, hoe zij om zijn gegaan met de communicatie en wat er zich daadwerkelijk had afgespeeld. Hieruit bleek dat de Duitse politie de pers

actief benaderde om doortastend te communiceren dat er geen feestje plaats zou vinden.

Verder worden in het voortraject verschillende landen genoemd waar eveneens ‘Project X’ feesten hebben plaats gevonden. Onder meer Spanje, Frankrijk en Australië komen ter sprake. Echter concrete informatie over het verloop en de omstandigheden van deze feesten bleef achterwege. Ook in eigen land vond een Project X feest plaats, namelijk in Amsterdam. Echter bleken hier maar heel weinig mensen op af te zijn gekomen. De politie interpreteerde deze casus als vergelijkbaar en veronderstelde dat het verloop van het ‘Project X’ Haren overeen zou komen met die van Amsterdam:

“Amsterdam heeft het laatst ook gehad. Toen hebben we ter plekke bij Amsterdam nog geïnformeerd, want eigenlijk wilde men ‘t ’n beetje ophangen aan Amsterdam, dat is ‘t zelfde, Maar Amsterdam was heel anders. In Amsterdam was ‘t 1 of 2 dagen van te voren bekend, dus daar kon het nooit zover komen (...) daar zijn uiteindelijk maar 80 man geweest. Dus totaal niet vergelijkbaar met hier, maar toch heeft men het daar een beetje aan opgehangen, van Amsterdam is goed gegaan dus dat pakken wij ook zo op.
(Politie Projectleider Basis eenheid Zuid)

Uit de informatierapporten bleek dat bij ieder ‘Project X’ feest de aandacht altijd gericht was op de woning van degene die het feest al dan niet per ongeluk organiseerde. De politie heeft daarom ook als uitgangspunt genomen om het huis en de straat waar het ‘Project X’ te bewaken en te beveiligen. De politie probeert via open bronnen zo veel mogelijk informatie in te winnen. Met open bronnen worden sociale media zoals Twitter en Facebook bedoeld.

In de dagen voorafgaand aan ‘Project X Haren’ is een politioneel draaiboek samengesteld. Hierin zijn voornamelijk standaardzaken opgenomen, met een aantal specificaties met betrekking tot deze situatie zoals het aanvangstijdstip van het mogelijke feest, de enorme aandacht van de media en het berichtenverkeer op de sociale media. Verder is het draaiboek in beperkte mate uitgewerkt. Zo ontbreekt er onder meer een bezoekersprofiel.

Informatie publiek

Op de Facebookpagina waarop het evenement is aangemaakt kunnen de uitgenodigde mensen aangeven of ze aanwezig zullen zijn. Het aantal aanmeldingen op Facebookpagina loopt al snel op van 25.000 tot 35.000 mensen die aangeven te zullen komen. De autoriteiten hebben de nodige moeite om deze informatie te duiden, want de vraag is hoeveel mensen er daadwerkelijk aanwezig zullen zijn, zo geeft

ook een ambtenaar aan:

Als inderdaad zoveel duizend mensen een vinkje op een Facebook pagina zetten, betekent dit dan dat al die mensen ook daadwerkelijk in de auto stappen en komen kijken of zijn al die mensen het dan al lang weer vergeten? (Gemeente Haren Adviseur Integrale Veiligheid)

Los van de vraag hoeveel mensen die aangeven te zullen komen, ook daadwerkelijk aanwezig zullen zijn, is de vraag wat de sociale identiteit van de mensen is die zouden komen en met welke intenties deze mensen zullen komen. Zijn dit mensen met vredelievende intenties, die alleen komen uit nieuwsgierigheid of om te feesten, of zijn er ook mensen die met de intentie komen om de openbare orde te verstoren?

De lokale politie tracht te onderzoeken welke mensen op 'Project X' af komen en legt hierbij met name de focus op de mogelijke komst van hooligans. Er zijn berichten dat er 'hooligans' van voetbalclub FC Groningen, genaamd Z-side zullen komen. De informatie wordt geverifieerd. In het contact dat de politie heeft met deze groepering geven ze aan, niets te zullen doen tijdens 'Project X' Haren. Verder hebben de jeugdagenten in het voortraject contact opgenomen met scholen in de buurt. Hierop hebben zij terug gekregen dat het 'Project X' Haren wel leefde op de scholen, maar dat het niet als negatief werd gezien.

Informatie & Intelligence vrijdag 21 september 2012

Op de dag dat 'Project X Haren' plaats zou moeten vinden, wordt door het Regionaal Informatie Knooppunt (RIK) van de politie de informatiestromen in kaart gebracht. Niet alleen vanuit de 'digitale wereld', zoals het volgen van de sociale media worden de informatiestromen bijgehouden, maar ook wordt informatie vanuit de politiefunctionarissen op straat ingewonnen. Zo zijn er overdag al meerdere buurt- en jeugdagenten actief. Ook zijn er op de toegangswegen zogenoemde spotters gepositioneerd, die de toestroom van het publiek in de gaten houden en kentekens noteren. Vervolgens worden deze kentekens ingevoerd om te achterhalen wat voor soort mensen Haren binnen komen en of hier mensen met antecedenten tussen zaten. Het grootse deel bleek uit Haren of de omgeving afkomstig te zijn. Er zat een aantal mensen met antecedenten tussen. Daarnaast waren er ook verkenners aanwezig die zich onopvallend in de menigte begaven om informatie over het publiek in te winnen. Lange tijd komen er geen verontrustende berichten binnen, de sfeer is rustig. Er komen voornamelijk lokale jongeren per fiets of op scooters om een kijkje nemen:

"En de verkenning geeft aan om tien voor drie dat het beeld rustig is. Er is wel wat jeugd, er wordt nog

gewoon lopend publiek toegelaten in die straat, maar het verkeer wordt tegengehouden door die hekken”
(Politie SGB0 Algemeen commandant)

Later op de dag, neemt de toestroom van het publiek naar Haren toe. Via de spoorwegpolitie komen berichten binnen dat het drukker begint te worden op de Stations in Groningen, Assen, Zwolle en Deventer. De informatie die van het RIK binnenkomt beperkt zich voornamelijk tot berichtgeving vanuit de media. De berichtgeving dat het drukker begint te worden en de sfeer begint om te slaan komt voornamelijk vanuit de agenten op straat. Verder komen er ook signalen dat er veel drank wordt verkocht. Van de groep spotters, verkenners en politiepersoneel op straat komen meer berichten dat de sfeer omslaat. Het drankgebruik neemt toe. Het is echter de vraag of deze informatie wel op de juiste plaats terecht komt en of er vervolgens wat mee wordt gedaan. In de volgende citaten wordt het veranderde sfeerbeeld gegeven en aangegeven dit veranderende beeld wel degelijk is doorgegeven:

“Er wordt gezegd: ‘Er komen meer mensen, het wordt wat drukker, de sfeer lijkt wel iets grimmiger te worden’.” (Politie SGB0 Algemeen Commandant)

“Collega’s die gaven meerdere malen aan dat er gewoon winkelwagentjes met drank, gewoon Haren binnenkwamen. Grote hoeveelheden jeugd, hebben we meerdere malen naar boven doorgespeeld.”
(Politie groepscommandant spotters Friesland)

De aanwezigen zijn op dat moment nog niet vervelend, maar worden door de verkenners wel gezien als opdringerig, waarop zij aangeven dat ze vinden dat er meer platte petten de straat op moeten gaan. Vanaf 18.30 uur geven de verkenners aan dat de situatie grimmiger wordt. Er wordt met wat vuurwerk gegoid, er gaan personen aan lantaarnpalen en verkeerborden duwen en trekken. Een beschrijving van de verandering van sfeer wordt door een politiefunctionaris als volgt omschreven:

“Ik heb gezegd dat de sfeer anders werd, grimmiger werd. En dat gaat heel langzaam, ik bedoel in het begin stonden er 50,100, 150 en als je dat wilt moet je dat nu doen, want binnen de kortste keren stond het helemaal vol natuurlijk, stonden er 100 man of 200 man en ja dat wordt het al lastig. En toen ontstond er ook druk op de collega’s, daar bij die afzetting. En dan kreeg je ook van dat 10,9,8,7 terugriepen (...) dan net doen of ze aanvallen.” (Politie Groepscommandant Verkenners)

Vanaf het moment dat er ongeregelheden uitbreken, blijkt het moeilijk om een beeld te krijgen van het

aantal relschoppers dat daadwerkelijk actief is. Het is dan ook lastig voor de op dat moment opgeroepen ME om te bepalen wat zij bij aankomst kunnen verwachten.

4.4.2 Maximaliseren van de groepsdoelstellingen

De tweede richtlijn van het handhaven van de openbare orde is het maximaliseren van de groepsdoelstelling. In deze paragraaf zal beschreven worden op welke wijze de autoriteiten getracht hebben de groepsdoelstellingen te maximaliseren.

Alternatief feest

In de aanloop naar ‘Project X’ gaan geluiden op om een alternatief feest te organiseren, om zodoende mensen met positieve intenties te faciliteren. Het idee om een alternatief feest te organiseren was ontstaan om de druk op de Stationsweg weg te nemen van de locatie waar het ‘Project X ‘ feestje plaats zou moeten vinden. Uiteindelijk wordt besloten geen alternatief feest te organiseren. Dit besluit is genomen op grond van een aantal argumenten. Volgens de politie zou het organiseren van een feest kunnen leiden tot extra bezoekers en uitte haar bezorgdheid over de veiligheid gezien het alternatieve feest in een dergelijk kort tijdbestek zou moeten worden georganiseerd. Daarnaast wordt de voorgestelde locatie vanwege onder meer de ligging ongeschikt geacht. Nadat is besloten dat er geen alternatief wordt georganiseerd wordt wel beslist dat er een opvanglocatie moet komen om de bezoekers op te vangen. Uiteindelijk wordt bepaald dat er op deze locatie slechts in beperkte mate faciliteiten moeten worden aangebracht, om te voorkomen dat het mogelijke publiek daar zou blijven hangen. Uiteindelijk is de opvanglocatie alleen van noodverlichting voorzien. De opzet om het publiek te faciliteren wordt als volgt beschreven:

“Maar de opzet was om de mensen die binnen kwamen, niet te gaan verbieden binnen te komen, maar aan te spreken, (...) Met ze in gesprek te gaan en hadden ze alcohol bij zich, dan zou je ze met kleine groepjes, zou je ze door kunnen verwijzen naar de Gorecht van ga daar dan even je drankje opdrinken, maar ga daarna gewoon weer weg, want er is niets te doen hier in Haren. Dat was een beetje de tactiek “
(Politie Districtschef Groningen – Haren)

Toegankelijkheid Haren

Voor de autoriteiten liggen er ook vraagstukken op tafel met betrekking tot het bepalen van het al dan niet afsluiten van de toegangswegen met het oog op de eventuele toestroom van bezoekers. Het gaat hierbij in

eerste instantie om de vraag of de straat waarin het ‘Project X’ feestje gepland staat afgesloten dient te worden. Daarnaast komt aan de orde of toegangswegen tot het dorp eventueel zouden moeten worden afgesloten. Uiteindelijk wordt met het oog op de laagdrempelige insteek besloten om het dorp Haren toegankelijk te houden. Er werd een zogenaamd ringenstelsel ontworpen zodat er bij een enorme toeloop van publiek, gebieden snel konden worden afgezet. Zo was er een eerste ring in de directe omgeving van het huis en was er een tweede ring voor de omliggende straten.

Wegleiden naar Groningen

Om te zorgen dat bezoekers met vredelievende intenties zich niet gaan mengen met bezoekers met negatieve intenties wordt besproken om mensen naar Groningen te leiden. De nabijgelegen stad Groningen is beter in staat om grote mensenmassa’s op te vangen vanwege de vele uitgaansgelegenheden. Uiteindelijk wordt door de autoriteiten besloten, nadat er ongeregeldheden zijn uitgebroken, om bussen in te zetten om de mensen met vredelevende intenties naar Groningen af te voeren. Echter blijkt dat er geen mensen gebruik hebben gemaakt van deze mogelijkheid en uiteindelijk worden de gereedstaande bussen zelfs doelwit van de wanordelijkheden. De bussen vertrekken vervolgens met ingeslagen ramen en deuren. Een ambtenaar van de gemeente geeft aan wat de gedachte is achter de inzet van bussen en hoe het uiteindelijk heeft uitgepakt:

“Uiteindelijk zijn ze onverrichte zaken weggereden met kapotte ruiten.(...) want wij dachten, nog steeds (...) er zijn goedwillende mensen mogelijk ingesloten die denken we willen nu hier helemaal niet zijn. Dat mensen zouden te dringen om hier alsjeblijft weg te mogen. Dat was helemaal niet zo. Blijkbaar vonden de meesten het toch wel prachtig om te volgen wat er allemaal gebeurde.” (Gemeente Haren Adviseur Integrale Veiligheid)

Overige wijzen van faciliteren van het publiek

In eerste instantie mengt de politie zich nog met het publiek. De politie loopt door het publiek en maakt contact met de bezoekers. Door contact te maken wordt het publiek uit de anonimiteit gehaald en zouden mensen minder snel geneigd zijn zich te misdragen. Hieronder wordt een situatie geïllustreerd waarin de aanpak van de politie wordt besproken;

“Die platte petten aanpak, je gaat tussen de mensen staan, want als je naast iemand gaat staan, gaat hij niet met stenen gooien. Dus als je je mengt in een groep.” (Politie Districtschef Groningen-Haren)

Als op een gegeven moment wordt besloten om de Stationsweg af te sluiten verloopt dit proces ook voorspoedig. De aanwezige personen worden door de politie vriendelijk gesommeerd om weg te gaan.

Tot dan toe is er geen wanklank van publiek te horen en werken zij hier vriendelijk aan mee, zoals een agent beschrijft;

“Ik zeg: ‘Nou straks wordt de Stationsweg afgesloten, dus dan moet je hier weg’. ‘Nee, geen probleem’, dat doen wij’.” (Politie Jeugdagent 2)

4.4.3 Communicatie met de menigte

De derde richtlijn van het handhaven van de openbare orde is het communiceren met de menigte. Vooraf hebben de autoriteiten getracht potentiële bezoekers op andere gedachten te brengen om niet naar Haren af te reizen. Dit hebben ze gedaan door onder meer te communiceren in de media en het verspreiden van flyers waarin werd aangegeven dat er geen feest in Haren en in de directe omgeving plaats zou vinden:

“Mocht je nu in Haren zijn voor Project X dan moeten we je teleurstellen. We snappen dat je zin hebt in een feest, maar er is vanavond GEEN feest in Haren of de directe omgeving”

(Project X flyer)

Het hoofduitgangspunt van de communicatiestrategie was: ‘Er is geen feest’ Dit werd gecommuniceerd via de traditionele media en via sociale media. Zo werd er via Twitter zowel door de gemeente als de politie getwitterd dat er geen feest is in Haren. Voor de lokale autoriteiten zijn er veel dilemma’s met betrekking tot het communiceren. Er wordt gevreesd dat door juist te communiceren de aantrekkingskracht wordt vergroot, zoals een gemeente ambtenaar aangeeft:

“Toen kwam gelijk één van de eerste dilemma’s aan de orde van wat gaan we communiceren want, maak je de onrust juist groter door te gaan communiceren of is het juist de-escalierend?” (Gemeente Haren Adviseur integrale veiligheid)

Door de gemeente werd gecommuniceerd dat er geen feest is. Daarnaast werd aangegeven dat de politie maatregelen heeft getroffen. Voor nadere toelichting hiervan wordt verwezen naar de persvoorlichter van de politie.

Alternatief feest

Op het moment dat door de autoriteiten de mogelijkheden om een alternatief feest te organiseren worden onderzocht, rijst bij hen gelijk de vraag op of het wenselijk is om dit op voorhand al publiekelijk te communiceren. De gemeente wil open en transparant zijn en graag eerlijk communiceren en hoopt

hierdoor de aantrekkingskracht te verminderen om zodoende geen extra publiek te trekken. De politie was hierop tegen, omdat het juist vreesde voor extra aandacht. Uiteindelijk zijn er wel berichten over een mogelijk alternatief feest in de media terecht gekomen. Dit heeft voor de nodige verwarring gezorgd.

Noodbevel/ Noodverordening

Vanuit de media werd gesuggereerd dat de gemeente een noodbevel had klaarliggen. Hoewel het erop lijkt dat de gemeente dit zelf niet actief heeft gecommuniceerd, leidt al deze aandacht wel tot een enorme toename van berichtenstroom op de sociale media.

Communicatie autoriteiten

Het uitgangspunt van de autoriteiten was om de communicatie in eerste instantie alleen vanuit de gemeente te laten verlopen, zolang er geen sprake zou zijn van incidenten. Op vrijdag 21 september komen vanuit de alom aanwezige media veel verzoeken om vragen te stellen. Uiteindelijk wordt de media te woord gestaan door een politiewoordvoerder, zonder dat er zich ook maar één incident heeft voorgedaan. In het volgende citaat gaat een politiefunctionaris in op de communicatiestrategie en op de afwijking van deze strategie:

Op een gegeven moment kreeg ik de vraag van 'kan er een voorlichter komen, want politiemensen worden bevraagd door de media'. Toen zei ik: 'Dat moet geen politievoorlichter zijn, maar dat moet een gemeentelijk voorlichter zijn'. Ik vind dat het geen politietaak is om gemeentelijke maatregelen uit te leggen. Daar ontstond discussie over en op een gegeven moment stond dus (vanwege de enorme mediabelangstelling) een politievoorlichter de media te woord.' (Politie SGBO Hoofd Ordehandhaving)

In de van kracht zijnde en afgekondigde noodverordening was een genuanceerd alcoholverbod opgenomen. Aangezien tot een genuanceerd alcoholverbod pas op het laatste moment was besloten, was onvoldoende tijd om het te kunnen communiceren. Dit verbod zou om 18.00 uur worden afgekondigd op de website van de gemeente Haren. Naast het probleem dat er onduidelijkheid bestond over de inhoud van dit verbod, was er al veel publiek met alcohol aanwezig in Haren, waardoor het moeilijk was om dit verbod te handhaven en uit te dragen. Ditzelfde geldt voor de noodverordening. De noodverordening zorgde voor veel onduidelijk. In de eerste plaats was het onduidelijk of deze was afgegeven en ten tweede was het de vraag wat deze inhield. Een politiefunctionaris beschrijft deze onduidelijkheid als volgt:

“Als je als burgemeester of wie dan ook in de media zegt van er is een noodverordening dan zegt dat puberaal opgeschoten jongeren met drank op helemaal niks. Terwijl als je het operationaliseert naar;

kom je toch in Haren in het gebied waar je niet mag komen dan kost dat 500 euro.” (Politie Conflict & Crisisbeheersing 2)

Ook tijdens de ongeregelde heden is er sprake van communicatie met de menigte. De Mobiele Eenheid gebruikt tijdens het optreden megafoons om het publiek te sommeren zich te verwijderen. Echter lijkt aan deze oproepen geen gehoor te worden gegeven zoals een ME'er beschrijft:

“Als ze niet luisteren dan moet je maar voelen. Het werd iedere keer duidelijker door de megafoon gezegd van ‘verwijder u of er wordt geweld gebruikt’.” (Politie ME Groepscommandant ME Groningen 1)

Nadat de ongeregelde heden zijn uitgebroken willen veel mensen vertrekken. Er bestaat echter veel onduidelijkheid waar deze mensen naar toe moeten. Het publiek wordt verschillende kanten opgedreven, dit leidt tot chaos bij het publiek. Het publiek dat zich distantieert van de ongeregelde heden en wil vertrekken wordt allerlei kanten opgestuurd. In het volgende citaat wordt beschreven dat niet alleen het publiek niet meer weet waar ze naar toe moeten gaan, maar dat de politieagenten ook van elkaar niet meer weten waar het publiek heen moet worden gestuurd:

En op een gegeven moment dan, ja lopen alle mensen een andere kant op. De organisatie was ook stuk, hoor. Want wij moesten mensen die kant op sturen, en die collega's die daar waren, moesten mensen die kant op sturen, ik wist het ook niet meer. En die mensen ik weet het ook niet meer. Ja ik zei, 'ik weet het ook niet meer, loop maar waar je denkt dat goed is'. Maar die collega zegt van 'ik moet daarheen'. Een andere collega zei van 'je mag niet daar heen'.” (Politie Buurtagent 1)

4.4.4 Gedifferentieerde benadering

De vierde en laatste richtlijn van de strategie van handhaven van de openbare orde is de gedifferentieerde benadering. Deze benadering houdt in dat elke menigte een specifieke aanpak vereist. Het uitgangspunt van deze benadering is dat het publiek met respect behandeld moet worden (Reicher et al., 2007). In de voorbereidingen heeft de politie een bejegeningprofiel opgesteld en in het draaiboek opgenomen. Dit bejegeningprofiel hield in dat de politie service verlenend diende op te treden, maar dat zodra de openbare orde of veiligheid in het geding zou komen de politie adequaat en repressief zou optreden.

In de middag van vrijdag 21 september is het de bedoeling dat de politie het publiek uit de

anonimiteit haalt door ze aan te spreken. Dit gebeurt echter weinig en voornamelijk in de beginfase. Een agent beschrijft op welke wijze het publiek uit de anonimiteit gehaald moet worden en geeft een mogelijke verklaring waarom deze aanpak niet of in beperkte mate wordt toegepast:

“Als je merkt dat iemand agressief is (...) Door met hem in gesprek te gaan en hem op die manier uit de anonimiteit te halen, merk je dat de angel er vaak wel uit is. Je merkt dat met name de jonge collega's dat niet goed kunnen. Je moet er een beetje gevoel bij hebben. Hand op de schouder, praatje pot (informeel gesprekje. Op één of andere manier daardoor de sfeer anders kan krijgen, sfeer beïnvloeden”. (Politie Unitchef Basiseenheid Zuid)

Het publiek dat naar Haren komt is divers. Het publiek wordt over het algemeen benaderd als één groep. Slechts in een aantal gevallen wordt er onderscheid gemaakt. In de voorbereiding wordt vooral de aandacht gericht op de mogelijke komst van voetbalhooligans.

Als de ongeregelheden zijn uitgebroken wordt nog wel rekening gehouden met het aanwezige publiek, bij de afweging van het gebruik van geweldsmiddelen. Zo wordt besloten om geen traangas in te zetten. Voor dit besluit wordt een aantal argumenten benoemd. Het eerste argument is de onvoorspelbaarheid van het publiek. Door de grote omvang van het publiek is het de vraag hoe de massa zich zal bewegen als traangas in het publiek zou worden afgevuurd. Ook wordt de jeugdige leeftijd van een deel van het publiek benoemd als een extra risicofactor. Een ander argument dat aan de orde komt is dat maar een deel van het publiek zich misdraagt en dat het daardoor niet wenselijk is dat daarvoor de hele groep wordt bestraft. Ook vormt bescherming van collega's een belangrijk argument bij het besluit om geen traangas in te zetten. Een groot deel van de aanwezige agenten heeft namelijk niet de beschikking over een gasmasker die hen zou kunnen beschermen tegen het traangas. Een politiefunctionaris geeft als volgt de beschrijving van de dilemma's weer:

“Je hebt een linie staan en in de loop van de avond werd duidelijk dat dat ongeveer 35-40 relschoppers nog waren die echt aan het gooien waren en de rest deden een beetje mee en daarachter een hele groep die eigenlijk een beetje stond, (...) dat waren niet echt de oproerkraaiers, op het moment dat je daar gas aan gaat gooien, in die groepen daar achteraan staat gewoon jongeren, 15-16-17 jaar, burgers, collega's. Als je gas gaat gooien krijg je een achterwaartse beweging, met 1000 of 2000 mensen, wat gaat er dan gebeuren? (...) dat konden wij niet overzien.”(Politie SGBO Algemeen Commandant)

Hoewel er bij de politie de intentie is om de relschoppers van het overige publiek te scheiden, lijkt

hiervan in de praktijk echter weinig van terecht te komen. Zo zijn er bussen beschikbaar gesteld en ingezet om de bezoekers met vredelievende intenties naar het uitgaanscentrum van Groningen te brengen. Het is de autoriteiten niet gelukt om dit proces in goede banen te leiden, waardoor nauwelijks van deze bezoekers naar Groningen worden verplaatst. De filosofie achter de inzet van bussen, die het publiek met vredige intenties van de groep raddraaiers moeten scheiden, wordt als volgt omschreven:

“Door het inhuren van bussen moet ervoor zorgen om het kaf van het koren te scheiden en mensen naar Groningen te krijgen.” (Gemeente Haren Burgemeester)

Ook door de inzet van extra platte petten, lukt het niet deze scheiding aan te brengen van het goedwillende publiek en de relschoppers. Enerzijds doordat de platte petten, die geen beschermende kleding hebben zich nauwelijks kunnen bewegen door de menigte, omdat het geweld al in volle hevigheid is losgebarsten en anderzijds doordat deze platte petten niet weten waar ze het publiek dat zich distantieert van relschoppers naar toe moeten sturen. De intentie om de grote meerderheid van het publiek te laten vertrekken komt in het volgende citaat tot uiting:

“Want die groep relschoppers is een relatief kleine groep die voorin zit en de rest van het publiek moet eigenlijk bewogen worden om te verspreiden, weg te gaan.” (Politie SGBO Hoofd Ordehandhaving)

De ME lijkt lange tijd geen gedifferentieerde benadering toe te passen. Zo worden alle personen waar zij tegenover staan gezien als vijand. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt of dit daadwerkelijke relschoppers zijn, nieuwsgieren van buitenaf of bewoners die zich in de straat begeven. Zelfs agenten in burgerkleding, die in de hectiek geen gelegenheid krijgen om zich bekend te maken als politiefunctionaris kregen een tik van de wapenstok van de ME. Een agent in burger geeft aan dat door iedereen als vijand te behandelen dit het proces alleen maar vertraagt en geeft een verklaring waarom de ME'ers niet meer het overzicht hadden om dat onderscheid te kunnen maken:

“Laten we eerlijk zijn, als de ME charge doet in looppas, de goede mensen blijven wel staan in hun voortuintje. De rotzooitrappers die rennen wel. (...) Dat onderscheid moet je eigenlijk durven maken. Nee, iedereen moest de straat uit. Heel rigide. Wij ook. Mijn collega had niet eens de gelegenheid om zichzelf bij de politie bekend te maken, die had al een klap te pakken met de stok. Dat gebeurt wel vaker, dat vind ik niet zo erg. Maar dat komt natuurlijk ook, je bent een uur lang verrot gegooid en die tolerantie is bijna niet meer aanwezig hoor. Je hoeft maar één keer boe te zeggen of je krijgt een tik, (...) Laat de mensen daar maar staan, die op een oprit staan, ga er maar aan voorbij. (...) Dat risico moet je durven

nemen.” (Politie Groepscommandant Verkenners)

De politie blijkt in sommige gevallen wel in staat om een scheiding aan te brengen tussen de mensen met positieve intenties en relschoppers. Als voorbeeld is een tweetal situaties te onderscheiden. De eerste situatie was in het stadium dat een grote mensenmassa bij het kruispunt van de Stationsweg/Jachtlaan verzamelde. Hierbij werd een groepje voetbaljongeren herkend. Deze jongeren gedroegen zich baldadig, waarop een aantal agenten in burger, die ook door die jongeren werden herkend tussen deze jongeren ging staan, waarna ze niks meer deden. De tweede situatie vond plaats op het moment dat de ongeregeldheden al waren uitgebarsten. Hierbij werden in eerste instantie alle mensen door de politie als één groep gezien die in zijn geheel moest worden weggedreven. Een agent geeft aan dat een toepassen van een gedifferentieerde benadering juist een positieve werking heeft, omdat zoals hij in zijn verklaring aangeeft dat in de groep ook mensen begeven die aan de zijde van de ordehandhavers staan:

“En toen was er nog een bewoner die hoorde bij huizen verderop en die stond vlakbij de linie. En die hadden we toen teruggestuurd, maar hij zei: ‘Dit is mijn dorp en die lui hebben hier niets te zoeken en ik houd ze wel tegen’ (...) die collega van de ME wilde hem daar weg hebben en ‘t was een stevige vent, paardenstaart, blikje bier en die stond alle jongens weg te sturen die achter de linie langs wilde, dus ik zei al tegen de ME, ik zei:’ laat maar staan, want dat werkt minder als een rooie lap dan wij met onze gele helm op’. Dus dat werkte eigenlijk heel goed. (...) anders loop je dadelijk met hem te vechten terwijl hij precies hetzelfde wil als wij.” (Politie Motorrijder)

De politie kan niet goed niet goed overzien wie wel en geen kwaad in de zin heeft. Er zijn veel personen die niets met de ongeregeldheden te maken willen hebben en graag naar huis willen. Deze personen proberen weg te komen, maar stuiten telkens weer op politie en krijgen daarbij zelfs soms klappen van de politie met de lange wapenstok. Een agent beschrijft deze situatie als volgt:

“Het probleem was ook dat niemand wist wie nu waarbij hoorde. Niemand wist ook waar de mensenmassa’s heen moesten worden geslagen, want er zaten ook mensen tussen achter de linies. Waar moesten die mensen heen? Een mannetje of honderd, burgers, die zeiden zoiets van dat ze er niets mee te maken wilden hebben. ‘We willen weg maar als we daar heen gaan worden we geslagen door de ME. Daar worden we weer bekogeld met stenen. Waar moeten we heen?’” (Politie Medewerker Politie Basis Zorg)

4.5 Dynamieken

4.5.1 Homogeniteit

Indien een menigte op eenzelfde manier wordt behandeld zonder dat er onderscheid wordt gemaakt tussen de wijze waarop deze mensen zich gedragen, of wat voor intenties deze mensen hebben, delen zij dezelfde ervaring. Hierdoor kunnen kleine groepen die los van elkaar staan een homogene menigte gaan vormen.

In eerste instantie zijn het voornamelijk versnipperde groepjes die zich verzamelen bij het kruispunt Stationsweg/Jachtlaan, nabij de plek waar het 'Project X' feestje plaats zou moeten vinden. Na verloop van tijd verzamelen zich steeds meer personen bij deze kruising en ontstaat er in de loop van de avond een grote mensenmassa. Er is dan zeker nog geen sprake dat deze mensenmassa een homogene groep vormt. Als de eerste baldadigheden zich voordoen, gebeurt dit niet massaal. Het zijn vooral individuen of kleine groepjes die zorgen voor kleine verstoringen van de openbare orde. In eerste instantie gaat het om het afsteken van vuurwerk, scanderen van beledigende leuzen, het ongericht gooien van voorwerpen en duwen tegen en trekken aan straatmeubilair zoals lantaarnpalen en verkeersborden. Deze agressie is op dat moment ook nog niet specifiek gericht op de politie. Uit het volgende fragment blijkt dat er lange tijd, nog geen sprake van groepsvorming is:

“Wat ik ook heel apart vond, is dat ik eigenlijk geen groepsvorming heb gezien in de aanloop vanaf 16.30 tot 19.30 uur. Er waren geen herkenbare groepen van jongens. Het waren eigenlijk allemaal individuen of groepjes studentikoze types. In mijn beleving heb ik daar de meeste van gezien, met een paar plaatselijk mensen die met groepjes komen kijken hoe het daar is of gaat worden. Maar nooit groepen die georganiseerd daar een confrontatie aan wilden gaan.” (Politie Voetbalcoördinator)

Nadat het in het begin vooral kleine groepjes zijn die zich wat laten gelden, sluiten andere groepjes zich hierbij aan. Waar de spreekkoren eerst ludiek en feestelijk zijn, verandert later de toon van de spreekkoren. De spreekkoren richten zich meer op de politie, die zich inmiddels al op linie heeft opgesteld. Hierdoor wordt in elk geval een fysieke scheiding gevormd tussen enerzijds het publiek en anderzijds de politie. Later gaan de politieagenten zelfs achter de hekken staan, waardoor de kloof tussen politie en publiek nog groter wordt en het wij/zij-gevoel nog eens extra wordt versterkt. De ontwikkeling van groepsvorming wordt door een agent als volgt omschreven:

Rond een uur of 8 was het luidruchtig. Ik moet eerlijk zeggen. (...) Beetje zo 'n gevoel van dat het alle potentie had om uit de hand te lopen. Er was niet veel voor nodig. Zet er een club van 3,4 lui bij die de zaak gaan opjuinen en beginnen met brandjes of met flessen en dan zijn we de Sjaak. We hadden het idee dat er weinig nodig was om een aantal mensen over de streep te trekken. Toen het daarna los ging, (...) zo ontzettend agressief. Ik heb vijf jaar bij de Haagse ME gezeten, ik heb heel veel meegemaakt. Toen stond FC Den Haag nog altijd garant voor complete oorlog, maar dit..." (Politie Buurtagent Haren 3)

Een aantal groepjes bestaande uit jongeren beginnen af te tellen waardoor het lijkt alsof zij de politie willen aanvallen. Inmiddels worden er ook meer voorwerpen in de richting van de politie gegooid. De platte petten ter plaatse voelen zich dermate bedreigd dat ze vragen om de inzet van ME. Het eerste voertuig van de ME arriveert en de leden van de ME nemen gelijk in volledige ME uitrusting de linie over van de platte petten die daar reeds stonden gepositioneerd. De hekken worden aan de kant gezet. Vanaf dat moment escaleert de situatie volledig. Er ontstond dan ook een verschil in perceptie over wie allemaal aan het rellen zijn. Het beeld van de ME is dat bijna iedereen zich schuldig maakt aan het verstoren van de openbare orde, terwijl er ook een groot aantal personen zijn gekomen met de intentie om een feestje te vieren of uit nieuwsgierigheid. Het volgende citaat geeft duidelijk weer dat de ME de menigte zag als een vijand, terwijl het merendeel van het publiek niets heeft misdaan:

"De grote groep heeft niets gedaan. Meer dan 2000 mensen hebben helemaal niets gedaan (...) In de beleving van de ME-linie stond de hele wereld in brand." (Politie SGBO Hoofd Bewaken en Beveiligen)

Een andere agent geeft aan dat er in het begin, maar een klein groepje is die onrust veroorzaakt, maar dat in mum van tijd andere groepjes daarin worden meegesleept en dat het optreden van de ME daarin als een soort van katalysator werkt.

"Nou 't was echt met 'n klein groepje wat begon, maar wat je altijd ziet in groepen, dat mensen dan, die gaan daarin mee, ook mensen die 't niet willen, die gaan daarin mee. Ja en dan ontstaan natuurlijk grote groepen die vervelend gaan worden en dan wordt het heel massaal. Kijk, (...) bij grote groepen zie je dat altijd. Dat gewoon mensen daarin meegenomen worden en er zit geen controle meer op." (Politie Projectleider basiseenheid Zuid)

De groep personen die zich schuldig heeft gemaakt aan de ongeregelheden was qua samenstelling zeer pluriform. Het lijkt erop dat er geen sprake is geweest van één georganiseerde homogene groep die verantwoordelijk is geweest voor de wanorde. Een politiefunctionaris vermeldt dat er een enorme

diversiteit is onder de groep ordeverstoorders:

“Het waren niet ordeverstoorders die je normaal ook ziet bij evenementen, die waren er wel, maar dit was niet een homogene groep orderverstoorders mijn inziens.(...) Ik kan niet zeggen die en die. Maar als je ziet hoeveel er gegooid is, dat is die hele club geweest. En dat zag je ook wel, kinderen die aan het gooien waren, maar ook een Moluks groepje daarvoor die waren ook prominent aanwezig. Maar die waren ook allemaal aan het gooien. Ik heb van die boeren gezien met kratten bier en klompen die daar erg vervelend waren. Maar als je ziet wat er allemaal op de weg lag dan kun je gewoon zeggen; de groep heeft massaal die dag gegooid. (...) Het was gewoon de massaliteit. Echt kinderen die ook meededen. Maar je ziet ook aan de beelden van gisteren, dat waren geen notoire relschoppers.” (Politie Projectleider Evenementen)

De politie ziet het publiek op dat moment als een homogene massa en kan moeilijk een onderscheid maken tussen mensen met negatieve en mensen met positieve intenties. Het gehele publiek wordt ongeacht hun handelen gezien als vijand. Op het moment dat een grote groep personen door de politie in een hoek wordt gedreven is het ook de vraag wat ze met de groep aan moeten, want het is niet duidelijk wie zich schuldig hebben gemaakt aan de wanordelijkheden en welke personen niets hebben misdaan. Het volgende citaat geeft weer dat de aanwezigen als één groep worden gezien:

*“Op het moment dat wij erheen komen, vluchten er ook een heleboel die kant op, maar ik denk dat er hier een man of vijftig, zestig over waren en toen zouden we eerst met de honden die groep in de hoek houden, maar toen heb ik ook gezegd: 'ja, wat moet je er dan mee' en toen hebben we besloten ... **Interviewer:** **Wat had die groep gedaan, die stond daar alleen maar?** Ja zeg het maar, ik bedoel alles is je vijand op dat moment.” (Politie hondengeleider)*

Door de inzet van beredenen probeert de politie de menigte uiteen te drijven. Hierdoor valt de homogene groep relschoppers uit elkaar, waardoor ze niet meer in staat zijn zich te groeperen en zich tegen de politie te keren. Een leidinggevende van de beredenen geeft aan dat door de inzet van de politiepaarden de groep relschoppers versplinterd wordt waardoor ze zich niet meer kunnen verenigen en zich tegen de politie kunnen keren:

“Ik ben drie keer op en neer geweest of misschien vier keer, weet ik het. En het is afgelopen, je ziet natuurlijk wel wat mensen, maar die zijn uit elkaar, gingen allemaal hop de zijstraten in. Dat is je kracht dat ze uit elkaar gaan. Het gaat me er niet om dat ik ze bij elkaar drijf als een kudde koeien en dan

opsluit, nee, ik moet ze uit elkaar kunnen drijven, als die lui ook geen eenheid meer zijn, (...) dan zijn ze niks, dan zijn het persoontjes die er rondlopen en die hebben niks. (...) ze zijn sterk met z'n allen. De massa, en daar kan ik wat aan doen.” (Politie Chef Cluster Levende Have)

4.5.2 Schending concepten van legitimiteit

Voorafgaand aan ‘Project X’ Haren heeft de politie geprobeerd om niet te provoceren door geen zichtbare ME in te zetten. De ME zou door haar verschijningsvorm die tot uiting komt door het zichtbaar dragen van beschermende kleding, ME-helm en het bij zich hebben van lange wapenstok en schild, agressie kunnen opwekken bij het publiek. Deze gedachte wordt als volgt omschreven door een politiefunctionaris:

“Mijn grootste angst was, en dat is ook mijn ervaring met grote evenementen en met voetballen, dat als de ME er eenmaal is, omgehangen, dat je dan helemaal een onbeheersbare situatie krijgt. Omdat het een soort legitimatie wordt van: nu kunnen we met van alles gooien, want de mensen zijn beschermd. En nu gaat het echt los”. (Politie Projectleider Evenementen)

Naar aanleiding van het vele drankgebruik en de verandering van stemming, die onvriendelijker werd, besluit de politie om op linie te gaan staan. Wanneer een deel van het publiek aan de hekken begint te schudden wordt dit door de politie ervaren als schending van concepten van legitimiteit.

Na verloop van tijd wordt de sfeer grimmiger. De aandacht van het publiek richt zich meer op de politie. De politie heeft inmiddels een linie gevormd aan de kant van de Stationsweg/Jachtlaan. Er wordt vuurwerk afgestoken en er klinken meer provocerende leuzen. Het kruispunt begint vol te stromen met steeds meer publiek. De linie platte petten ervaart het gedrag van het publiek als bedreigend en agenten besluiten nu achter het hek plaats te nemen en weer een linie te vormen. Er wordt met bier gegooid en de eerste flesjes en blikjes worden door de lucht gegooid. De voorwerpen worden op dat moment nog niet gericht naar de agenten gegooid, maar de agenten ervaren in hun beleving de situatie wel als intimiderend en de roep om ME wordt groter. Een politiefunctionaris geeft aan dat de aanwezige agenten een bepaalde dreiging vanuit het publiek ervaren, maar dat van een geweldsescalatie nog geen sprake is:

“Er werd helemaal niet met aan de drankhekkens gesleurd en er werd niet gegooid. Af en toe werd er met bier gegooid, weet je wel dat is in de opbouw van bier naar plastic (flesjes) naar stenen, enz. enz.”
(Politie SGBO Hoofd Ordehandhaving)

De gedachte dat een eventuele inzet van ME tot een geweldsescalatie kan leiden bleek niet geheel ongegrond, want wanneer de ME ter plaatse komt, stijgt het geweldsniveau drastisch. Op dat moment zetten de aanwezige platte petten de hekken aan de kant. De ME'ers rennen met hun schild en wapenstok naar de platte petten en vormen een linie. De ME linie ervaart het publiek dat, nadat de hekken aan de kant zijn gezet naar voren beweegt als bedreigend en neemt een gevechtshouding aan. Een deel van het aanwezige publiek ervaart dit als provocerend. De oplopende geweldspiraal is vanaf dat moment een voldongen feit. Vanaf dat moment wordt er in grote getale gegooid naar de ME. Een projectleider en agent ter plaatse geven aan dat de komst van de ME en de charge die direct daarop volgt, leidt tot een geweldsexplosie:

“Ik weet niet hoe laat het was, rond een uur of 20.30, 20.45 kwam de eerst groep ME aanrijden met toetsers en bellen of met blauw, blauw in ieder geval, maakte gelijk een linie en ik weet niet wie die hekken heeft open gedaan, maar gingen ook gelijk door de hekken en ging daar een charge uitvoeren. En toen was het teken van: ‘Nu kan er massaal gegooid worden.’” (Politie Projectleider Evenementen)

“Dan is het eigenlijk, zodra de ME daar op linie komt, zie je eigenlijk ook dat de sfeer in de groep eigenlijk, die was al gespannen, er werd al gegooid, er werd al boos gekeken. De sfeer raakte dus door de komst van de ME alleen maar meer opgefokt. En eigenlijk meer van: ‘Hé daar zijn ze. Nu kunnen we nu kan het en nu gaan we’. (...) Dat leek wel een beetje de toon te worden binnen de hele groep mensen binnen de hele grote groep die dus daar stond.” (Politie Buurtagent Haren 2)

Het volgende citaat geeft een beeldende beschrijving van hoe aan zowel de kant van de politie als aan de zijde van het publiek de concepten van legitimiteit worden geschonden. De kleine groep ME'ers ziet een enorme mensenmassa op zich afkomen en voelt zich enorm bedreigd door deze menigte. Doordat de ME een gevechtshouding aanneemt krijgt de menigte de indruk dat ze onrechtvaardig worden behandeld. Een agent ter plaatse beschrijft hoe de situatie escaleert op het moment dat de hekken aan de kant worden gezet en de ME positie inneemt:

“En toen kwam dus die ophoging, de inzet van de ME. En toe ging het mis. (...) toen kwam er dus een grote ME bus aan. Vol gas (...) Die klapte daar vlak voor vol in de ankers. (...) Dan komen daar zes ME'ers uit. Die rennen met schild en stok in de richting onze linie. Op dat moment beginnen de collega's van ons, de platte petten, de hekken die daar staan weg te trekken. (...) Dan staat er plotseling 1500 man die een stap naar voren kunnen zetten. (...) Die ME'ers doen hun schild en lat omhoog. Die voelen zich ineens gigantisch bedreigd. Iedereen zou zich daar zo voelen. En toen ging het mis. De mensen zien de ME'ers een gevechtshouding aannemen. ‘Waarom! We doen niks!’ En die mensen beginnen echt op die

ME'ers te gooien. Toen was het alsof je vuur begon te blussen met benzine.” (Politie Medewerker Politie Basiszorg)

4.6 Overige coderingen

De volgende coderingen zijn inductief van aard, wat inhoudt, dat deze afkomstig zijn uit de interviews met de respondenten en niet afkomstig zijn uit het theoretische kader.

4.6.1 Anarchie

Naast de van te voren benoemde codes is er ook een aantal andere elementen dat een belangrijke rol heeft gespeeld in het openbare-ordeconflict, maar die in de theorie van het ESIM niet aan de orde komen. Een voorbeeld hiervan is anarchie. Met anarchie wordt bedoeld wanneer sprake is van een zogenaamde vrijstaat, waarin het lijkt alsof er geen sprake is van een gezaghebbende machthebber en het lijkt alsof iedereen zijn of haar gang kan gaan. Bij ‘Project X’ Haren lijkt er op een zeker moment sprake te zijn van een soort vrijstaat. Er is weinig politie zichtbaar aanwezig. De jongeren hebben daardoor het idee gekregen dat ze hun gang kunnen gaan, omdat ze toch niet worden gecorrigeerd. Dit blijkt ook uit het volgende fragment:

“Want er mocht geen politie in zicht, ook geen ME, maar ook geen politie in het zicht. Maar vervolgens zit je dus wel met het dilemma dat de jongeren, die zien letterlijk geen weerstand, dus die denken we hebben hier gewoon vrij spel” (Politie Conflict en Crisisbeheersing 2)

Een buurtagent geeft aan dat het erop lijkt de jongeren zich nergens meer iets van aantrekken:

“Je merkte dat daar een hele grote groep mensen vandaan kwam die duidelijk in een hele andere sfeer verkeerde dan de groep die daar al stond en die gingen zich met elkaar vermengen. Dat waren lui die heel veel drank op hadden en ook wel een beetje agressieve look hadden. (...) Het werd een beetje anarchistisch allemaal. ‘Wij doen gewoon wat we willen en we hebben gewoon schijt aan de wereld’. Die groep die kwam vermengde zich met de groep die er al stond.”(Politie Buurtagent Haren 3)

Een andere agent beschrijft dat beperkte aanwezigheid van de politie er aan bijdraagt dat de mensenmassa zich onaantastbaar waant :

“Op moment dat je met een mensenmassa bent, en er staan maar heel weinig dienders. Dan heb je (...)

het gevoel van overmacht, als burger zijnde. Op het moment dat wij met honderd man daar staan, en er zijn duizend - bij wijze van spreken, heel erg overdreven - duizend burgers, dan is het geen probleem, dan durft men niet hoor. Maar ik denk dat we daar stonden met een man of, nou vijftien, twintig maximaal hoor.” (Politie Buurtagent Haren 1)

Niet alleen in de beginfase van de rellen lijkt er sprake te zijn van een anarchie, maar ook wanneer de eerste ME-groepen ter plaatse zijn lijkt het erop alsof een deel van het publiek het gevoel heeft dat zij de baas zijn, zoals ook geïllustreerd wordt in het volgende citaat:

“Op een gegeven moment gingen ook die relschoppers die daarvoor gegooid hadden of nog aan het gooien waren, die gingen gewoon achter elkaar op de grond zitten voor de ME en die gingen roeibootje doen, weet je wel, quasi grappig. Maar goed, dan heb je natuurlijk geen enkel respect voor de ME, (...) Ik heb een beetje het idee dat het publiek dan gaat denken dat ze niet durven weet je wel, dat is natuurlijk niet zo, die jongens wachten ook op commando's, maar die kwamen niet.” (Politie Groepscommandant Verkenners)

5. Conclusie

De lokale autoriteiten hebben getracht om de theorie van het ESIM toe te passen om de openbare orde te handhaven. Het is echter de vraag of dit in voldoende mate is gedaan en of het uitgewerkte model van sociale identificatie op de juiste wijze is toegepast.

Op de dag van 'Project X' Haren was in het begin nog geen sprake van een conflictsituatie tussen het publiek en de politie. Deze situatie waarbij geen vijandigheid tussen politie en publiek bestond, heeft zich gedurende langere tijd voorgedaan. Het conflict is pas ontstaan na een proces van interactie tussen publiek en politie.

Zowel in de theorie van het ESIM als in theorieën van andere onderzoeken wordt beweerd dat autoriteiten de neiging hebben om menigtes alleen te benaderen op basis van hun aantallen. In situaties waarbij grote aantallen mensen zich verzamelen wordt dit vaak als een bedreiging van de openbare orde gezien, terwijl het merendeel van massabijeenkomsten volledig geweldloos verloopt (Adang, 2007; Reicher, 1996). Deze bewering wordt tevens bevestigd in de casus 'Project X' Haren. Waar in eerste instantie de politie zich tussen het publiek mengde, werd naarmate de bezoekersstromen toenamen, de menigte gezien als een bedreiging, waarop de politie besloot om een linie te gaan vormen. De menigte werd op dat moment gezien als één homogene groep, terwijl er feitelijk sprake was van een verzameling van versnipperde groepen. De opvatting dat interpretaties van de verschillende partijen tot bepaalde acties kunnen leiden wordt eveneens in de casus 'Project X' Haren bevestigd. Een bepaalde actie kan ervoor zorgen dat er bij de menigte door buitenstaanders, in dit geval de politie, een gemeenschappelijk lot wordt gecreëerd. Dit leidt tot groepsvorming van de menigte (Reicher et al., 2007). Doordat de politie zich in de casus 'Project X' Haren bedreigd voelde door de grote mensenmassa ging het een linie vormen. Hierdoor ontstond een fysieke scheiding tussen enerzijds de politie en anderzijds de versnipperde verzameling van groepen. Van een conflictsituatie was nog geen sprake. Nadat de politie in linie opgesteld stond voor de afzetting smolten sommige groepen wel samen tot een grotere groep, maar ook toen was er nog geen sprake van een homogene menigte.

Indien de buitenstaander één van de dynamieken van het ESIM die zich in openbare orde situaties voordoen schendt, zal de vijandigheid en angst ten opzichte van buitenstaanders toenemen (Reicher et al., 2007). Vanaf het moment dat de politie voor het publiek een linie vormde, leek een tweedeling tussen het publiek en de politie als buitenstaander te ontstaan, maar was er nog geen sprake van een homogene groep die zich massaal agressief gedroeg richting de politie. Pas vanaf het moment dat de ME ten tonele verscheen en haar eerste charge uitvoerde, escaleerde de situatie volledig. Doordat het aantal bezoekers dermate groot was, was het voor het publiek lastig om tijdig weg te komen. Hierdoor is het goed mogelijk

geweest dat mensen die niet de intentie hadden om zich tegen de politie te keren, wel van de leden van de ME een klap met de lange wapenstok hebben gehad. Dit kan er toe hebben geleid dat zij en hun omstanders zich onrechtvaardig behandeld hebben gevoeld, waardoor zij zich alsnog tegen de politie zijn gaan keren.

Hoewel de autoriteiten wel getracht hebben rekening te houden met enige elementen van het ESIM zijn zij niet in staat geweest om de ongeregeldeheden te voorkomen. Het is niet met zekerheid te stellen dat wanneer de theorie van het ESIM op de juiste wijze was toegepast er geen ongeregeldeheden hadden plaats gevonden. De kans was wel groter dat wanneer de autoriteiten de theorie van het ESIM op de juiste wijze zouden hebben toegepast dit de-escalerend zou hebben gewerkt. Dat het toepassen van ESIM een succesvolle uitwerking kan hebben, kan worden geïllustreerd aan de hand van het volgende voorbeeld, waarbij de autoriteiten een gedifferentieerde benadering toepasten. Het ESIM en de daaruit voortvloeiende principes van strategie handhaving openbare orde in de casus ‘Project X’ Haren zijn zoals aangegeven door de autoriteiten niet consequent toegepast. Desondanks deed zich tijdens de casus ‘Project X’ Haren, waarin bewust danwel onbewust één van de principes voortvloeiende uit ESIM wel werd toegepast, een situatie voor die een de-escalerend effect tot gevolg had. Het ging hierbij om de richtlijnen van de strategie handhaving van de openbare orde maximaliseren van de groepsdoelstellingen en gedifferentieerde benadering van het publiek. In deze situatie fungeerde een buurtbewoner die hetzelfde doel had als de politie, namelijk het herstellen van de openbare orde, als de-escalerende schakel tussen de menigte en de politie. Waar de politie eerst geen onderscheid maakte tussen personen met vredige intenties en negatieve intenties en iedereen die zich op het pad van de politie bevond werd weggeslagen, werd in een later stadium een bewoner die de menigte sommeerde om weg te gaan ontzien door de politie. Doordat deze burger door het publiek niet werd gezien als vijand in tegenstelling tot de politie, had dit een positieve uitwerking, namelijk die van de-escalatie.

Discussie

Veel elementen uit de casus ‘Project X’ Haren kunnen verklaard worden door de theorie van het ESIM. Er zijn echter een aantal elementen die ter discussie kunnen worden gesteld. Van de twee condities die het ESIM als noodzakelijk veronderstelt voor het ontstaan van publieke wanorde is de eerste conditie, ongelijkheid van representaties vrij duidelijk te interpreteren. Hiervan is sprake wanneer twee partijen een tegenstrijdig beeld van elkaar hebben. Bij de tweede conditie, een ongelijkheid van machtsrelaties, is het de vraag of hiervan het geval is indien een conflict ontstaat. Het ESIM lijkt hierbij te veronderstellen dat er sprake is van een eenzijdige ongelijkheid van machtsrelaties. Hierbij wordt een situatie gesuggereerd, waarin de buitenstaanders, oftewel de autoriteiten alleen ten opzichte van het publiek superieur zijn en dat deze relatie niet andersom werkt. Hoewel het ESIM deze omgekeerde relatie niet bestrijdt zou het wel

expliciet in de theorie kunnen worden opgenomen. De ongelijkheid van machtsrelaties, waarbij het publiek zich oppermachtig voelt ten opzichte van de autoriteiten, kan geïllustreerd worden aan hand van de inductieve coderingen met betrekking tot anarchie in dit onderzoek. In de casus 'Project X' Haren ontstond door de niet zichtbare en beperkt aanwezige politie een soort van vrijstaat. Doordat het publiek geen weerstand van de politie ervaarde, kreeg zij het idee dat zij delinquent gedrag kon vertonen, zonder dat hierbij corrigerend werd opgetreden. Hoewel het ESIM deze delinquente gedragingen niet geheel lijkt te kunnen verklaren kunnen de theorieën achter het concept van situationele criminaliteitspreventie wel verklaringen bieden voor ontstaan van vormen van criminaliteit. De rationele keuze theorie, de gelegenheidstheorie en de misdaadtheorie kunnen een verklaring bieden waarom bepaalde individuen wel criminele delicten plegen en anderen niet (Clarke en Felson, 1993). De situationele criminaliteitspreventie gaat ervan uit dat mensen rationeel handelen en hierbij de voordelen van het plegen van criminele handelingen afwegen tegen de controle op hun handelen (Clarke en Felson, 1993). Deze theorieën kunnen mogelijk een verklaring bieden waarom in de casus 'Project X' Haren een deel van de menigte kans zag om vernielingen aan te richten en te plunderen, aangezien zij door de beperkte aanwezigheid van de politie het risico op represailles nihil achtten.

Een ander kritiekpunt op het ESIM is dat in de theorie benoemde elementen tot tegengestelde danwel tot niet te realiseren gewenste uitwerkingen kunnen leiden. Zo komt in de theorie van het ESIM aan de orde dat het handelen van buitenstaanders, in dit geval de politie, er groepsvorming kan ontstaan. Daarnaast wordt in de uitwerkingen van ESIM benadrukt dat de autoriteiten het publiek voor zich moeten winnen, zodat het publiek met positieve bedoelingen ervoor zorgt dat mensen met negatieve intenties niet de gelegenheid krijgen zich te manifesteren. Echter kunnen zich situaties voordoen gelijk aan die, welke zich tijdens de casus 'Project X' Haren voordeden toen de sfeer agressiever werd, waarbij oudere personen met vredelievende intenties zich distantieerden van de jongeren door te vertrekken van de locatie. Hierdoor ontbrak de mogelijkheid voor de autoriteiten om het goedwillende publiek voor zich te winnen, met als gevolg dat er geen gebruik meer kon worden gemaakt van de beoogde dempende uitwerking op personen met negatieve intenties.

Beperkingen

Zoals in wetenschappelijk onderzoek gebruikelijk is, zijn er in elk onderzoek beperkingen vast te stellen. Een beperking van dit onderzoek is dat bij de dataverzameling, de interviews die de input vormden, mogelijk niet op basis van volledige vrijwilligheid zijn afgenomen. Doordat bovendien de anonimiteit niet volledig kon worden gewaarborgd is het mogelijk dat de respondenten niet alles durfden te vertellen. In bepaalde gevallen (voornamelijk bij unieke leidinggevende functies) was het mogelijk om te herleiden

van wie de input afkomstig was. De interviews zijn afgenomen in het kader van de onderzoekscommissie. Hierdoor bestaat de kans dat de respondenten niet alle informatie waarover zij beschikten hebben gedeeld. Het doel van de onderzoekscommissie was echter om ervan te leren en niet zozeer om een schuldige aan te wijzen. De vragen die hierbij zijn gesteld waren dan ook gericht op een chronologische reconstructie van de gebeurtenissen met hierbij aandacht voor de veronderstellingen van het ontstaan van het openbare ordeconflict en de bestrijding daarvan en oog voor de interactie met het publiek, waardoor de respondenten waarschijnlijk minder het gevoel hebben gekregen dat ze zich moesten verantwoorden. Dat voor dit onderzoek gebruik is gemaakt van reeds bestaande data, die niet volledig zijn afgestemd op de onderzoeksvragen van dit onderzoek kan worden gezien als restrictie van het onderzoek. Alhoewel dit als nadeel kan worden gezien, heeft dit als voordeel dat het vooringenomenheid van theorie voorkomt en hierdoor open wordt gestaan voor andere en eventuele nieuwe inzichten. Dit heeft er toe geleid dat bestaande theorieën tegen het licht kunnen worden gehouden.

Een andere beperking van dit onderzoek is dat niet alle betrokkenen zijn geïnterviewd. De focus van dit onderzoek ligt met name op de rol van de autoriteiten. Het zijn dan ook voornamelijk de autoriteiten bij wie in het onderzoek interviews zijn afgenomen. Naast de autoriteiten vormt eveneens het publiek een belangrijke speler in openbare orde situaties. In eerder onderzoek werd vooral de focus gelegd op het publiek, waardoor dit onderzoek zich juist onderscheidt ten opzichte van de eerdere onderzoeken en de aandacht voor de opinie van het publiek minder noodzakelijk is om tot nieuwe inzichten te komen.

Aanbevelingen

De autoriteiten hadden in de casus ‘Project X’ Haren voor een succesvolle openbare ordehandhaving de volgende vier uitgangspunten nadrukkelijker moeten toepassen. Het eerste uitgangspunt van de strategie is informatie en intelligence. De maatregelen in het kader van informatie en intelligence die de politie had genomen waren niet afdoende om een juiste risico-inschatting te maken. Dit had de politie kunnen voorkomen door in de aanloop van ‘Project X’ Haren de sociale identiteiten van de betrokken (sub)groepen in kaart te brengen. De politie had eveneens in gesprek kunnen gaan met de diverse betrokkenen om hun normen en waarden, hun doelen en verwachtingen van anderen groepen te achterhalen. Het tweede uitgangspunt is maximaliseren van de groepsdoelstelling, de politie had de menigte beter moeten faciliteren in het nastreven van legitieme doelen. Dit had de politie moeten doen door zich meer te mengen met het publiek (Reicher et al., 2007).

Het derde uitgangspunt is communicatie met de menigte. De communicatie namens de autoriteiten met het publiek liet te wensen over. Om conflictsituaties te vermijden dient met alle

betrokkenen actief te worden gecommuniceerd. Hierbij staat het duidelijk overbrengen van de boodschap centraal. Het geniet de voorkeur om deze communicatie te laten verlopen door mensen die bekend zijn met deze betrokkenen, door hen vertrouwd worden en de taal spreken die zij begrijpen (Fijnaut et al., 2006; Reicher et al. 2007; Reicher et al., 2004; Stott & Adang 2003). Het vierde en laatste uitgangspunt is het toepassen van een gedifferentieerde benadering, waarbij het erom gaat dat elke menigte een specifieke benadering vereist. Hierbij moet een grote menigte niet als één geheel worden beschouwd (Reicher et al., 2007).

Het advies aan autoriteiten en in het bijzonder aan de politie is dat naast enkel het toepassen van deze strategieën ook alle kennis en inzichten van handhaven van openbare orde diep verankerd moeten zijn binnen alle lagen van de organisatie. Hierbij gaat het erom dat niet alleen leidinggevendend kennis van zaken hebben en in staat zijn om in te spelen op bepaalde situaties, maar dat ook operationele politiefunctionarissen doordrongen zijn op welke wijze zij het gedrag van het publiek kunnen beïnvloeden en voldoende worden voorbereid en getraind op omgang met publiek. Hierbij zal met name de nadruk moeten liggen op het contact maken met het publiek.

Bij onderzoek naar handhaving van openbare orde kan niet alleen geleerd worden van openbare orde situaties die zijn geëscaleerd, maar ook van situaties waarbij de openbare orde gehandhaafd bleef. Bij vervolgonderzoek kan ook gekeken worden naar casussen waar de openbare orde verstoord dreigde te raken, maar waarbij een escalatie is uitgebleven. Bij vervolgonderzoek zal daarnaast ook een integrale benadering moeten worden toegepast bij het proces van dataverzameling, waarbij alle betrokkenen evenwichtig aan bod dienen te komen. Dat wil zeggen dat alle verschillende partijen die betrokken zijn bij (dreigende) openbare orde conflicten, inbreng moeten hebben bij het testen dan wel de ontwikkeling van theorie van handhaving van de openbare orde.

Literatuur

- Adang, O.M.J. (2007) Openbare ordehandhaving. Politie. Studies over haar werking en organisatie (C.C.C.F. Fijnaut, E.R. Muller, U. Rosenthal & E.J. van der Torre, red). Deventer: Kluwer, p.803-824.
- Adang, O.M.J., Quint, H., & Wal, van der R. (2010). Zijn wij anders? Waarom Nederland geen etnische rassenrellen heeft, Apeldoorn : Politieacademie.
- Adang, O.M.J., (2013). Er is geen feest: De overheidsreactie op Project X Haren, Commissie ‘Project X’ Haren, deelrapport 1.
- Adapting to protest nurturing the British model of policing, (2008). Inspecting the police in the public interest. Chapter 4: Crowd dynamics and public order policing.
<http://www.hmic.gov.uk/media/adapting-to-protest-nurturing-the-british-model-of-policing-20091125.pdf>
- Baarda, B., De Goede, M., & Teunissen, J. (1997). Basisboek Kwalitatief onderzoek, Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek. Houten: Educatieve Partners Nederland.
- Baarda, B., De Goede, M., & Teunissen, J. (2009). Basisboek Kwalitatief onderzoek, Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek. Groningen/Houten: Noordhof.
- Billiet, J., & Waege, H. (2003). Een samenleving onderzocht: Methoden van sociaal- wetenschappelijk onderzoek. Antwerpen: De Bock,
- P. L. Brantingham, P.L., & Brantingham, P. J. (1981). Environmental criminology. Londen: SAGE publications.
- Brantingham, P.L., & Brantingham, P. J. (1993). Environment, Routine, & Situation: Toward a Pattern Theory of Crime. In: Routine Activity & Rational Choice: In Criminological Theory, Volume 5, New Brunswick: Transaction Publishers..
- Brink, G. van den, Hulst, M. van, Maalsté, N., Peeters, R., & Soeparman, S. (2013). Hoe Dionysos in Haren verscheen: Maatschappelijke facetten Project X Haren, Commissie ‘Project X’ Haren, deelrapport 3.
- Brink, G. van den, Hulst, M. van, Maalsté, N., Peeters, R., & Soeparman, S. (2013). Project X in Haren Maatschappelijke facetten van een feestje dat in rellen uitmondde. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Cialdini, R.B., & Coldstein, N.J. (2006). Social influence: Compliacny and Conformity. Annual Review

- of Psychology. 2004. 55:591–621.
- Clarke, R. V. (1992). *Situational crime prevention: successful case studies*. New York: Harrow and Heston Publishers
- Clarke, R. V. and Felson, M. (1993). *Routine Activity and Rational Choice*. Vol. 5, *Advances in Criminology Theory*. New Brunswick: Transaction Publishers..
- Cohen, M.J., Van den Brink, G.J.M., Adang, O.J.M., & Boeschoten, T. (2013). *Twee werelden, You only live one*, Hoofdrapport Commissie ‘Project X’ Haren.
- Cornish, D.B., & Clarke, R.V. (1986). *The Reasoning Criminal Rational Choice Perspectives on Offending*. New York: Springer-Verlag.
- Crone, E. (2012). *Het sociale brein van de puber*, Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker.
- Della Porta, D., & Reiter, H. (1998). *Policing protest. The control of mass demonstrations in Western democracies*, Minneapolis: University of Minnesota Press 1998.
- Drury, J., & Reicher, S. D. (1999). ‘The Intergroup Dynamics of Collective Empowerment: Substantiating the Social Identity Model of Crowd Behaviour.’ *Group Processes and Intergroup Relations* 2: 381–402.
- Drury, J., & Reicher, S. (2000). ‘Collective Action and Social Change: The Emergence of New Social Identities.’ *British Journal of Social Psychology* 39: 579–604.
- Drury, J., Reicher, S., & Stott, C. (2003). Transforming the boundaries of collective identity: From the "local" anti-road campaign to "global" resistance? *Social Movement Studies*, 2, 191-212.
- Drury, J., & Reicher, S. D. (2005). “Explaining Enduring Empowerment: A Comparative study of Collective action and Psychological Outcomes.” *European Journal of Social Psychology* 35: 35–58.
- Drury, J., & Reicher, S. D. (2009). *Collective Psychological Empowerment as a Model of Social Change: Researching Crowds and Power*. *Journal of Social Issues* 65: 707-725.
- Elias, N. (1971) *Wat is sociologie? Wat is sociologie?* München: Juventa Verlag.
- Engbertsen, G. (2009). *Fatal remedies: Over onbedoelde gevolgen van beleid en kennis*. Amsterdam: Pallas Publications – Amsterdam University Press.
- Felson, M. (1994). *Crime and Everyday Life, Insights and Implications for Society*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Fijnout, C.J.C.F., Muller E.R., Rosenthal, U., Torre E.J. van der. (2007). *Politie Studies over haar werking en organisatie*. Deventer: Kluwer.
- Gottfredson, M.R., & Hirschi, T. (1990). *A General theory of crime*. California: Stanford University Press.

- Hennink, M., Hutter, I., & Bailey, A. (2011). *Qualitative Research Methods*. Londen, SAGE.
- Hoggett, J., & Stott, C., (2010). Crowd psychology, public order police training and the policing of football crowds. *An International Journal of Police Strategies & Management*, 33: 218 - 235
- Keizer, K., Lindenberg, S., & Steg, L. (2008). The Spreading of Disorder, in Scienceexpress www.sciencexpress.org / 20 November 2008 / Page 1 / 10.1126/science.1161405
- Kuypers, G. (1982). *A B C van een onderzoeksopzet*. Muiderberg: Coutinho.
- Le Bon, G. (1895), *The Crowd: A Study of the Popular Mind*, Ernest Benn, London.
- Lindenberg, S.M., & Steg, L. (2008): The spreading of disorder. *Science*, 322: 1681-1685.
- Policing Public Order. HMIC (2011). An overview and review of progress against the recommendations of Adapting to Protest and Nurturing the British Model of Policing <http://www.hmic.gov.uk/media/policing-public-order-20110208.pdf>
- Reicher, S.D. (1996): 'The Battle of Westminster: developing the social identity model of crowd behaviour in order to explain the initiation and development of collective conflict.' *European Journal of Social Psychology*, 26: 115-134.
- Reicher, S.D. (1982a). The determination of collective behavior. In Tajfel, H. (ed) (1992). *Social Identity and Intergroup Relations*, Cambridge: university press.
- Reicher, S.D. (1984b). The St Pauls' riot: An explanation of the limits of crowd action in terms of a social identity model. *European Journal of Social Psychology*, 14: 1-21.
- Reicher, S.D., Stott, C., Cronin, P., & Adang, O.M.J. (2004). An integrated approach to crowd psychology and public order policing. *Policing*, 27:558-572.
- Reicher, S.D., Stott, C., Drury, J., & Adang, O. (2007): 'Knowledge-Based Public Order Policing: principles and Practice', *Policing*, 30: 403-415.
- Reicher, S.D. (2008): 'The Psychology of Crowd Dynamics', 'Blackwell Handbook of Social Psychology: Group Processes', Oxford: Blackwell.
- Tajfel, H. (1974): Social identity and intergroup behaviour *Social Science Information* 1974 13: 65-93.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. *The Social Psychology of Intergroup Relations* (33–47). Monterey, CA Brooks/Cole.
- Tajfel, H. & J.C. Turner (1986). 'The social identity theory of inter-group behavior' *Psychology of intergroup relations*. Chicago.
- Thienpont, K., & Cliquet, R. (1999). In-group/outgroup behaviour in modern societies, An evolutionary perspective. Brussel: Vlaamse Gemeenschap.

- Stott, C., & Drury, J. (2000). Crowds, context and identity: Dynamic categorization processes in the 'poll tax riot'. In *Human Relations* 53(2): 247–273.
- Stott, C., Adang, O.M.J., Livingstone, A., & Schreiber, M. (2007). Variability in the collective behaviour of England fans at Euro2004: Intergroup relations, identity content and social change. *European Journal of social psychology*, 37: 75 – 100.
- Waddington, D.P., Jones, K., & Chritser, C. (1989). *Flashpoints: studies in public disorder*, Londen: Routledge.
- Wilson, J. Q. G., & Kelling, L. (1982). Broken Windows. *The Atlantic Monthly*, March, 29-38.

Internet

http://wetten.overheid.nl/BWBR0031788/geldigheidsdatum_11-08-2014 Laatst geraadpleegd op 11 augustus 2014.

<http://www.burgemeesters.nl/files/File/Printversies/printversienoodbevel.pdf> Laatst geraadpleegd op 18 augustus 2014.

<http://nos.nl/artikel/685051-rellen-na-dood-zwarte-jongen-vs.html> Laatst geraadpleegd op 22 augustus 2014.

<http://www.aanpak-verstoringen-openbare-orde.nl/overzicht-instrumenten/noodverordening-artikel-176-gemeentewet> Laatst geraadpleegd op 18 augustus 2014.

http://wetten.overheid.nl/BWBR0006589/geldigheidsdatum_18-08-2014 Laatst geraadpleegd op 18 augustus 2014.

Bijlagen

Bijlage I: Codeerschema

Bijlage II: Begrippenlijst

Bijlage III: Geïnterviewden

Bijlage IV: Wetsartikelen

Bijlage I : Coderingschema

Kenmerken	Dimensie	Definitie	Operationalisatie/specificatie	Voorbeelden
1. Context	<ul style="list-style-type: none"> a. Externe krachten b. Beïnvloeding van gedrag 	<ul style="list-style-type: none"> a. Invloeden van buitenaf (Drury & Reicher, 2009). b. Deze context leidt tot beïnvloeding van het gedrag (Stott & Drury, 1999, 2000; Stott & Reicher, 998a). 	<ul style="list-style-type: none"> c. Gedrag van externe partij 	<ul style="list-style-type: none"> a. Politie, publiek, menigte, media b. Vormen van een linie
2. Conditie	<ul style="list-style-type: none"> a. Ongelijkheid van representaties b. Ongelijkheid van machtsrelaties 	<ul style="list-style-type: none"> a. Ongelijkheid tussen publiek en de buitenstaanders (Reicher et al, 1996). b. De politie is in staat een eigen definiëring te geven aan wat legitiem handelen is ten opzichte van het publiek. De politie heeft in ondergeschiktheid aan het bevoegd gezag de taak om de openbare orde te handhaven en beschikt daarvoor over het geweldsmonopolie (Drury & Reicher, 2009). 	<ul style="list-style-type: none"> a. De verschillende groepen hebben een bepaald beeld van de andere groep b. Politie is bevoegd om in bepaalde situaties legitiem geweld toe te passen 	<ul style="list-style-type: none"> a. Bedreiging en of provocatie door het publiek b. Geweldsmonopolie, politiegeweld, wapenstok, pepperspray, traangas, vuurwapen, inzet politie-surveillancehond
3. Strategie handhaven openbare orde	<ul style="list-style-type: none"> a. Informatie & Intelligence 	<ul style="list-style-type: none"> a. Kennis en toepassing van kennis van specifieke sociale identiteiten doeleinden, opvattingen en begrip van legitimiteit van 	<ul style="list-style-type: none"> a. Achtergrondkennis publiek Opvattingen van publiek over intenties aanwezigheid 	<ul style="list-style-type: none"> a. Feest vieren, rellen, (bezit van wapens vuurwerk, bivakmutsen)

	<ul style="list-style-type: none"> b. Maximaliseren van de groepsdoelstellingen c. Communicatie met de menigte d. Gedifferentieerde benadering 	<p>betrokken groepen (Reicher et al., 2007).</p> <ul style="list-style-type: none"> b. Publiek faciliteren in het maximaliseren van hun legitieme doelen (Reicher et al., 2007). c. Toepassen van uitgebreide communicatiestrategie richting de menigte (Reicher et al., 2007). d. Elke menigte vereist specifieke aanpak (Reicher et al., 2007). 	<ul style="list-style-type: none"> b. Service verlenend c. Maatregelen zijn alleen effectief als een uitgebreide communicatiestrategie wordt toegepast d. Uitgangspunt publiek met respect behandeld 	<ul style="list-style-type: none"> b. Politie mengt zich met het publiek, goed gedrag belonen c. Flyers, communicatie politie/gemeente via sociale media/traditionele media, geen communicatie d. Bejegening
<p>4. Dynamieken Interactie ingroup vs. Outgroup</p>	<ul style="list-style-type: none"> a. Homogeniteit b. Schending concepten legitimiteit 	<ul style="list-style-type: none"> a. Het gemeenschappelijke lot is een voorbode voor groepsvorming. Wanneer een menigte op eenzelfde manier wordt behandeld, ongeacht de wijze waarop ze zich gedragen of wat hun intenties zijn, delen ze dezelfde ervaring. Hierdoor kan een menigte van versnipperde groepen een psychologische homogene groep vormen (Reicher et al., 1996). b. Handelingen van buitenstaanders wordt als onrechtmatig 	<ul style="list-style-type: none"> a. Groepsleden worden behandeld alsof ze hetzelfde zijn, zorgt voor gemeenschappelijk lot. Politie bejegt menigte als één geheel b. Politie ervaart handelen van de menigte als onrechtmatig 	<ul style="list-style-type: none"> a. Groepsvorming (wij/zij gevoel) b. Provocerende leuzen

	c. Gedragsspectrum	beschouwd (<i>Reicher et al., 2007</i>). c. Scheiding van geweld die loopt van geweldsloosheid tot excessief geweld (<i>Reicher et al., 2007</i>).	C1. Geweldsloosheid C2. Kleine verstoringen van de openbare orde vandalisme C3. Excessief geweld	C1. Onderdrukken van geweld C2. Afstekken van vuurwerk, scanderen van beledigende leuzen, gooien van voorwerpen (Kleine projectielen), kleine vernielingen C3. Gooien van projectielen (vuurwerk, fietsen, straatmeubilair), vernielingen, plunderingen brandstichting, gebruik van fysiek geweld
5. Tijdlijn	a. Tijdlijn: Voor b. Tijdlijn: Tijdens c. Tijdlijn: Na	a. Voor: Alle gebeurtenissen die relevant zijn voor het bepalen van de tijdlijn voor vrijdag 21-9-2012 voor 21.00 uur b. Tijdens: Alle gebeurtenissen die relevant zijn voor het bepalen van de tijdlijn van vrijdag 21-9-2012 21.00 uur tot zaterdag 22-9-2012 03.00 uur c. Nafase: Alle gebeurtenissen die relevant zijn voor het bepalen van de tijdlijn vanaf zaterdag 21-9-2012 vanaf 03.00 uur		
6. Open codering	Ruimte voor open codering			

Bijlage II: Begrippenlijst

Afkortingen

AE	Aanhoudings Eenheden
BPZ	Basis Politie Zorg
CCB	Conflict en Crisisbeheersing
ESIM	Elaborated Socioal Identity Model
Flex ME	Flexibele Mobiele Eenheid
ME	Mobiele Eenheid
OOT	Openbare Orde Team
ROT	Regionaal Operationeel Team
SGBO	Staf Grootchalig en Bijzonder Optreden

Begrippen/termen

Platte petten	Politiefunctionarissen gekleed in regulier politie-uniform
---------------	--

Bijlage III: Selectie respondenten

Gemeente

- Gemeente Haren Burgemeester
- Gemeente Haren Adviseur Integrale Veiligheid

Politie

Strategisch

- Politie Plaatsvervangend korpschef regiopolitie Groningen

Tactisch

- Politie Districtschef Groningen/Haren
- Politie Unitchef Basiseenheid Zuid
- Politie Projectleider Basiseenheid Zuid
- Politie Projectleider Evenementen
- Politie/ SGBO Algemeen Commandant
- Politie/ SGBO hoofd Bewaken en Beveiligen
- Politie/ SGBO hoofd Informatie
- Politie/ SGBO hoofd Opsporing
- Politie/ SGBO hoofd Ordehandhaving
- Politie/ SGBO hoofd Mobiliteit
- Politie Medewerker CCB (2)
- Politie Chef Cluster Levende Have
- Politie Chef Regionale Informatie Dienst
- Politie Projectleider RIK (2)

Operationeel

- Politie Voetbalcoördinator
- Politie/ ME Groepscommandant ME Groningen (3)
- Politie/ ME Plv. Groepscommandant Flex ME Groningen
- Politie/ ME Pelotonscommandant ME Friesland
- Politie/ ME Pelotonscommandant ME Groningen
- Politie Groepscommandant Spotters Friesland
- Politie Groepscommandant Verkenners
- Politie Commandant Verkeer
- Politie Commandant Verkeer motorrijders
- Politie Hondengeleider
- Politie Biker
- Politie Motorrijder
- Politie Medewerkers Basis Politie Zorg
- Politie Jeugdagent (2)
- Politie Buurtagent Haren (3)

Bijlage IV: Wetsartikelen

Noodbevel, artikel 175 Gemeentewet

1. In geval van oproerige beweging, van andere ernstige wanordelijkheden of van rampen of zware ongevallen, dan wel van ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, is de burgemeester bevoegd alle bevelen te geven die hij ter handhaving van de openbare orde of ter beperking van gevaar nodig acht. Daarbij kan van andere dan bij de Grondwet gestelde voorschriften worden afgeweken.
2. De burgemeester laat tot maatregelen van geweld niet overgaan dan na het doen van de nodige waarschuwing.

<http://www.burgemeesters.nl/files/File/Printversies/printversienoodbevel.pdf>

Noodverordening, artikel 176 Gemeentewet

1. Wanneer een omstandigheid als bedoeld in artikel 175, eerste lid, zich voordoet, kan de burgemeester algemeen verbindende voorschriften geven die ter handhaving van de openbare orde of ter beperking van gevaar nodig zijn. Daarbij kan van andere dan bij de Grondwet gestelde voorschriften worden afgeweken. Hij maakt deze voorschriften bekend op een door hem te bepalen wijze.
2. De burgemeester brengt de voorschriften zo spoedig mogelijk ter kennis van de raad, van de commissaris van de Koning en van het hoofd van het arrondissementsparket.
3. De voorschriften vervallen, indien zij niet door de raad in zijn eerstvolgende vergadering die blijkt de presentielijst door meer dan de helft van het aantal zitting hebbende leden is bezocht, worden bekrachtigd.
4. Indien de raad de voorschriften niet bekrachtigt, kan de burgemeester binnen vierentwintig uren administratief beroep instellen bij de commissaris van de Koning. Deze beslist binnen twee dagen. Gedurende de beroepstermijn en de behandeling van het administratief beroep blijven de voorschriften van kracht.
5. Hoofdstuk 6 en afdeling 7.3 van de Algemene wet bestuursrecht zijn niet van toepassing op het administratief beroep, bedoeld in het vierde lid.
6. De commissaris kan de werking van de voorschriften opschorten zolang zij niet bekrachtigd zijn. Het opschorten stuit onmiddellijk de werking van de voorschriften.
7. Zodra een omstandigheid als bedoeld in artikel 175, eerste lid, zich niet langer voordoet, trekt de burgemeester de voorschriften in. Het tweede lid is van overeenkomstige toepassing.

<http://www.aanpak-verstoringsen-openbare-orde.nl/overzicht-instrumenten/noodverordening-artikel-176-gemeentewet>

